

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики**

**СТВОРЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ЕКОМЕРЕЖ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ
(на прикладі Вижницького району)**

**Випускна кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконав:

студент 6 курсу, 612 групи
Осташек Петро Дмитрович

Керівник:

кандидат географічних наук, доцент
Заблотовська Н. В.

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2023р.
Зав. кафедрою _____ проф. Костащук І.І.*

Чернівці - 2023

АНОТАЦІЯ
Петро Осташек

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 10 – природничі науки, спеціальності 106 – географія, ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. м. Чернівці, Україна, 2023.

**СТВОРЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ЕКОМЕРЕЖ ДЛЯ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ (НА ПРИКЛАДІ
ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ)**

Анотація. Розглянуто значення екологічної складової у структурі розвитку громади, визначено важливість ролі екомережі у територіальній організації та методику застосування.

Проаналізовано історичні особливості обраної території та соціально-економічний розвиток, охарактеризовано природні умови та природно-заповідний фонд і вивчено наявну екологічну ситуацію району.

Сформовано можливі локальні екомережі Вижницького району, надано комплексну оцінку стану локальних екомереж громад району, досліджено можливості розвитку та вдосконалення цілісної екологічної мережі.

Ключові слова. Екологічна складова, локальна екомережа, природні ядра, екологічні коридори, буферні зони, відновні території.

Petro Ostashek

The recipient of the second (master's) level of higher education in the field of knowledge 10 - natural sciences, specialty 106 - geography EPP «Regional development and spatial planning» of the department of geography of Ukraine and regional studies Chernivtsi national university named after Yury Fedkovich.

Chernivtsi, Ukraine, 2023.

CREATION OF LOCAL ECONETWORKS FOR BALANCED DEVELOPMENT OF COMMUNITIES (EXAMPLE OF VYZNYTSKY DISTRICT)

Abstract. The importance of the ecological component in the structure of community development is considered, the importance of the role of the eco-network in the territorial organization and the method of application are determined.

The historical features of the selected territory and socio-economic development were analyzed, the natural conditions and nature reserve fund were characterized, and the existing ecological situation of the district was studied.

Possible local eco-networks of the Vyzhnytskyi district were formed, a comprehensive assessment of the state of local eco-networks of the district's communities was provided, the possibilities of development and improvement of a complete ecological network were investigated.

Keywords. Ecological component, local eco-network, natural cores, ecological corridors, buffer zones, restoration territories.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

П.Д. Осташек
підпис

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ВАЖЛИВІСТЬ ТА РОЛЬ ЕКОМЕРЕЖІ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДИ.....	10
1.1 Екологічна складова у розвитку громади.....	10
1.2 Роль екомереж для збалансованого розвитку.....	15
1.3 Методи та методика екологічної складової розвитку екомереж.....	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I.....	26
2. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЕКОМЕРЕЖ	31
2.1 Аналіз історичних особливостей Вижницького району.....	31
2.2 Соціально-економічний розвиток Вижницького району.....	35
2.3 Природні умови та природно-заповідний фонд Вижницького району.....	41
2.4 Екологічна ситуація Вижницького району та можливості розвитку в екологічній сфері громади.....	50
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	56
3. ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ, АНАЛІЗ ТА ПОДАЛЬША ЇЇ ПЕРСПЕКТИВА ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	59
3.1 Аналіз дослідження.....	59
3.2 Моделювання та виділення Буковинського екокоридору на основі досліджень фахівців.....	72
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III.....	75
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Задля збереження природи, її різноманіття, відновлення, охорони ділянок природи держава намагається створити цілісні екомережі. Це питання треба розглядати не тільки державою та органів місцевого самоврядування. Потрібно, щоб кожен мешканець якоїсь території усвідомлював результат своєї діяльності на ділянки природи. Ми повинні зберегти вигляд поки що деяких малопорушених ділянок природи. Сприяти збільшенню популяцій різних видів тварин та рослин.

Прийняті в нашій державі відповідні нормативні документи, такі як: закони України «Про екологічну мережу», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про ландшафти», «Про природно-заповідний фонд» - висвітлюють основний базис регулювання екологічної складової на певній території. Поставлені також питання в Указом Президента «Про цілі сталого розвитку України на період до дві тисячі тридцятого року». Але екологічне питання наразі не цілком застосовується у плануванні розвитку територій. Тому потребує детального розгляду та вивчення на майбутнє. Це стосується і подальшого застосування екологічної складової у розвиток громади.

Актуальність роботи: Потреба створення локальних екологічних мереж для перспективи сталого, або ж збалансованого розвитку громади на сьогодні є надзвичайно актуальними. Вивчення екомереж на всіх рівнях є важливими з своєї своєрідної точки зору. Детальнішого розгляду потребує питання формування локальних екомереж. Бо проектуються найдетальніші елементи загальної екологічної мережі якоїсь більшої території. Варто тут відзначити їх точне місцезнаходження. За допомогою них можна знайти правильні рішення з розташування селитебної зони населених пунктів, зон для рекреації, екомаршрутів, розміщення виробництва, місця діяльності мешканців громад. Тобто ті види діяльності людей, які б не робили шкоду природнім малопорушеним ділянкам природи.

Інтересним об'єктом є для цього наукового дослідження є Вижницький район. Він має найбільшу площу лісистості у Чернівецькій області. Високу частку заповідності територій. Достатню кількість важкодоступних для людей територій. На території району проводиться підвищена людська діяльність. При сьогоденній організації розвитку територіальних взаємозв'язків людини з природою вони мають бути взаємопов'язані та не шкодити одне одному. Тому важливо розглянути питання створення локальних екомереж на цій території.

Мета і завдання дослідження в роботі полягає у аналізі перспективи створення локальних екологічних мереж на території Вижницького району на основі важливості ролі екологічної складової у розвитку територіальної організації громади та вивчення територіальних особливостей досліджуваної території, як фундаменту для створення локальних екомереж.

Відповідно до зазначеної мети виникла необхідність вирішити *наступні завдання*:

- Проаналізувати значення екологічної складової у структурі розвитку громади;
- Визначити важливість ролі екомережі у територіальній організації та методику застосування;
- Проаналізувати історичні особливості обраної території та соціально-економічний розвиток, як важливих елементів взаємодії людини з природою.
- Подати загальні уявлення про природні умови та природно-заповідний фонд, вивчити наявну екологічну ситуацію району та виділити майбутнє розвитку в екологічній сфері громади.
- Сформувати можливі локальні екомережі Вижницького району, надати комплексну оцінку стану локальних екомереж громад району та дослідити можливості розвитку та вдосконалення цілісної екологічної мережі.

Об'єктом дослідження вибрано територію сучасного адміністративного Вижницького району Чернівецької області.

Предметом дослідження є закономірності розвитку територіальних зв'язків та особливостей об'єкта дослідження, які є основою створення локальних екомереж для сталого розвитку території або громади.

Методологія та методи дослідження. Оскільки питання формування локальних екологічних мереж маловивчене та малорозглянуте в нашій державі, до вивчення їх перспективи створення тільки беруться. До вивчення їх поступово звертаються вчені-науковці, екологи, зоологи, географи, управлінці та керівники територіальних громад та інших органів місцевого самоврядування. Методика досліджень для створення екологічної мережі вже застосовувалась раніше, з використанням рядів геопланувальних моделей і документів. Варто відзначити планування, а особливо ландшафтне планування, що є значущим інструментом європейського планування, що забезпечує впровадження у політику принципів збалансованого розвитку. В Україні на сьогодні затверджена та запропонована геопланувальна парадигма, що є основним методологічним фундаментом у цій сфері. Дослідження, яке пов'язане з формуванням екологічної мережі займаються такі вчені: Т. Кондратюк, Л.Г. Руденко, Є.О. Маруняк, Ю.М. Палеха, Ш. Хайланд. Вони розглядають основні проблеми, можливості, зміни на національному та регіональному рівнях. М. В. Теслович та Д.А. Кричевська висвітлюють у своїй праці просторові аспекти території Закарпатської області на місцевому та регіональному рівнях, де подає картосхеми екологічної мережі Закарпатської області.

Але більшість досліджень цих потребують подальшого застосування, оновлення інформації час від часу. Територіальні особливості постійно змінюються. Потрібно враховувати ці зміни та взаємодії людської діяльності з природними екосистемами. Проводити нові дослідження на більш меншій території. Збільшувати кількість цих досліджень. Та намагатися поєднати їх саме на місцевому рівні. Ці дослідження мають у майбутньому забезпечити територіальній одиниці збалансованість розвитку своєї діяльності не шкодячи природнім екосистемам.

Інформаційною основою для магістерської роботи були: наукові праці українських вчених; офіційні сайти громад, національних парків Вижницького району; документи «Стратегії розвитку до 2027 року», які є на офіційних сайтах громад; нормативні документи, закони України «Про екологічну мережу», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про ландшафти», «Про природно-заповідний фонд», Указ Президента «Про цілі сталого розвитку України на період до дві тисячі тридцятого року», та інші Укази про створення національних парків; картографічні матеріали (топографічні карти Власенка, 2006 рік); ГІС-технології (Google Earth Pro, комп'ютерна векторизована програма Flash5); праці дослідників-краєзнавців.

Новизна роботи:

вперше:

- Розглянуто питання створення локальних екологічних мереж на території сучасного Вижницького району;
- Надано комплексну оцінку стану отриманих локальних екомереж громад району;
- Запропоновано можливості розвитку та вдосконалення цілісної екологічної мережі саме на цій території.

удосконалено:

- Розгляд важливості ролі екомережі у територіальній організації та методики застосування.

отримали надалі розвиток:

- Нові підходи до створення локальних екологічних мереж на місцевому та регіональному рівні.

Апробація результатів магістерського дослідження. Основні початки цього дослідження обговорювалися на студентській науковій конференції Чернівецького національного університету у 2023 році. Отримані результати обговорювалися на XII Міжнародній науково-практичній конференції «Youth, education and science through today's challenges» та видані тези доповіді.

Отримані результати оформлено в статтю та подано до збірника по фаху (орієнтовний вихід – січень 2024р.)

Значення проведених досліджень. У виконаній роботі було проаналізовано важливість ролі екологічної складової у розвитку територіальної організації громади. Вивчено територіальні особливості досліджуваної території, перспективи створення локальних екологічних мереж на території Вижницького району. Сформовано загальну (можливу для застосування) локальну екологічну мережу району. Описано її складові елементи, які відповідають певним природнім та зміненими людиною формами. Також створено локальні екомережі громад за подібністю рис. Вони виражені та описані в блоках, виділено їх стан та можливості подальшого розвитку. Загалом, розглянуто питання створення локальних екомереж на прикладі Вижницького району для збалансованого розвитку громад.

Практичне застосування: Отримані результати дослідження можуть застосовуватися в сфері управління територіальних зв'язків людини і природних малопорушених ділянок. Можуть також застосовуватися при розв'язанні проблем, які пов'язані із розвитком місцевих локальних екологічних мереж для покращення загального стану території.

Обсяг та структура магістерської роботи. Дана виконана робота складається зі вступу, трьох розділів, основного викладеного тексту, висновків, списку використаних джерел з тридцять шести позицій (переважна частина яких це офіційні сайти, веб-портали а також літературні джерела), трьох таблиць та десяти додатків. Загальний об'єм роботи становить сто сім сторінок друкованого тексту, він проілюстрований дев'ятнадцятьма рисунками, десятьма додатками та трьома таблицями.

РОДІЛ 1. ВАЖЛИВІСТЬ ТА РОЛЬ ЕКОМЕРЕЖІ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДИ

1.1. Екологічна складова у розвитку громади

Усяка держава світу, яка показує свою цікавість у якихось змінах, а в тому рахуванні і Україна, для того, щоб змінити життя своїх громадян, їх умови проживання і так далі, повинна перебудовувати державну політику. Це стосується різних секторів діяльності, у тому числі екології а також і її регіонів, а особливо об'єднаних територіальних громад. Для того, щоб людина у цих адміністративних одиницях могла спокійно вести свою діяльність на певній території, тобто благополучно існувати, вона має чітко розуміти стан навколишнього середовища, у якому проживає, які зміни вона може йому принести у майбутньому (позитивні чи негативні), та як її діяльність відобразиться потім на стані середовища.

Коли наша держава підписала Угоду про товариство (іншими словами ми називаємо це «асоціація») з Європейським Союзом, тоді і до тепер (а можливо і у близькому майбутньому) почався заплутаний та нелегкий процес реформ майже у всіх секторах політики держави. Не зайво акцентувати на політику планування розвитку територій, точніше нині (і надалі) це все більш набуває значення. Більш детально, то мається на увазі, поставлення цілей посилення просторової орієнтації, забезпечення поліцентричного просторового розвитку і само найголовніше - нових перспективних відносин між населеними пунктами (селом та містом), однакового для всіх доступу до інфраструктури та різних знань, збалансованого управління культурною та природною спадщиною.

Щодо екологічної складової, то вона є водночас однією з важливих у просторовому розвитку країн ЄС. Це стосується змін клімату, збереження біологічного різноманіття, збереження життя людини, зменшення захворюваності. Посилення важливості екологічної складової відбулося зазвичай саме у останні десятиліття.

«...Важливою умовою для сталого (збалансованого) розвитку України є інтеграція екологічної політики в галузеві та регіональні плани й програми з метою пошуку можливостей їх взаємного зміцнення та узгодження природоохоронних пріоритетів», - знаходимо у посиланні [11].

Одним із головних для природоохоронних систем, складових природи є питання інтеграції екологічної політики в галузеві політики. Наявна ситуація описується такими ознаками як: поняття «обмеження своєї діяльності», або створення труднощів, витрат у певних галузях виробництва. Це є такою собі проблемою, оскільки на першість виступає не дотримання екологічних питань, а особисті потреби. Це саме стосується і територіальних громад на місцевому рівні управління. Тому певні стратегії розвитку не мають сильної екологічної складової, реалізування якої б забезпечила технічне переоснащення, маловідходних та безвідходних, екологічно безпечних технологій у виробництві майже всіх галузей. До сьогодні в Україні мало місце лише планування соціально-економічного розвитку, а також не враховувало складову (одну з найважливіших - *екологічну*) сталого розвитку.

Але останнім часом в державі було зроблено деякі зусилля щодо *імплементації*, тобто виконання державою міжнародних правових норм) екологічної складової в управління, та планування.

«...У контексті виконання завдань Цілей сталого розвитку (ЦСР) у 2017 р. і за участі НАН України була підготовлена Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для їх досягнення в Україні...», - висвітлюється у [11].

Ця доповідь дає нам можливість побачити результати пристосування сімнадцяти всесвітніх (можна сказати) цілей сталого розвитку, але неодмінно в ній умовою є те, що враховується наявний та майбутній стан розвитку держави.

Далі під час проведення ознайомлення з цим джерелом, ми дізнаємося про те, що вона має в собі *вісімдесят шість завдань* розвитку загальності і також *сто сімдесят два показника* для їх моніторингу і надалі. Потім, через два

роки, у дві тисячі дев'ятнадцятому, вона була прийнята Указом Президента «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Виділимо працю Л. Г. Руденка - академіка НАН України, під його керівництвом було підготовлено у 2016-2017 роках *новий проєкт Стратегії сталого розвитку України до 2030 року*, а також *Навчальний план дій до 2030 року*. Цей проєкт вже знаходиться на узгодженні у вищих органах державного управління, що показує нам, про хоть-якісь кроки, які робляться на шляху сталого розвитку.

На рахунок планування ландшафтів, то в Україні поки що неіснуюча нормативна, законодавча бази. Тут мається на увазі саме за європейськими зразками при розробленні об'єднаних територіальних громад, а також їх планів. Також висувається тут проблема нестачі фахівців, тобто недостатньо кадрова, економічна спроможність громад, вихідних даних, і фінансових можливостей для залучення їх ззовні.

Для подолання цих прогалин важливим є напрацювання відповідного законодавства, зокрема, прийняття Закону «Про ландшафти» та відповідних змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI [11].

Мається на увазі про зміни у державних будівельних нормах (надалі будемо вказувати ДБН) ДБН Б.1.1-21:2017 «*Склад та зміст схеми планування території, на якій реалізуються повноваження сільських, селищних, міських рад*». У цьому документі вказується домагання про те, щоб обов'язково була пояснювальна записка (окремий розділ), яка має бути в складі територіального плану громади. Креслення (картосхеми) також висувається обов'язковим додатком у цьому розділі. Картосхеми носять назву «*ландшафтний план*». Це орієнтування відбувається у випадках, коли у план розвитку території громади заплановано розвиток рекреаційного потенціалу як основну стратегічну ціль.

Ландшафтний план є одним з планів нижчого рівня і може виконуватися в масштабі, більшому за 1:25 000 (в окремих випадках - у дрібнішому).

Ціль призначення ландшафтних планів висвітлюється в охороні природи, використанням землі якимись певними суб'єктами господарської діяльності. Сюди також відносяться і органи управління місцевого самоврядування. Вони по ідеї мають виконувати певні узгоджені завдання для покращення стану на своїх територіях.

Ландшафтну програму ми можемо охарактеризувати як набір карт і пояснювальний текст, у них відображаються основні етапи планування починаючи від *інвентаризації*, (перевірки і документального підтвердження наявного стану) до концепцій цілей. Дані, або інформація які заходяться в програмі можуть варіюватися, в залежності від наявності даних, висвітлення проблем, особливостей структури природокористування. Найпоширеніший масштаб для цього рівня є м-б 1:200 000.

Для потреб України, коли складається ландшафтна програма саме перше рекомендується співпраці з обласною державною адміністрацією, основна ланка, яка з'єднує це є управління містобудування та архітектури.

Залучення інших управлінь посідає значне місце, це стосується розробки, розвитку екомережі, а також туристичної інфраструктури. Основна умова майбутнього впровадження програми ландшафтів та продовження тривалого процесу планування задля забезпечення потрібних умов для інших рівнів є її координація з матеріалами територіального планування. Тому раціональним зараз виглядає забезпечення інтеграції оцінювальних карт, а важливіше висновків ландшафтної програми у схеми планування територій областей. Це у майбутньому стане рушійною силою у розвитку територіально-екологічної програми громади, розширить природно-екологічний блок, а також підтвердить важливість ландшафтного планування на певній території.

«...Зважаючи на потребу змін у законодавстві, відповідно до ратифікованої конвенції, було розроблено проект закону «Про ландшафти» (№ 5195 від 7 жовтня 2009 р.)...», - можна знайти у джерелі [11].

Надалі, аналізуючи Закон України «Про ландшафти» [27] ми ознайомлюємося, що у цьому проекті закону таке поняття як *ландшафтне*

планування визначалося як операція або чин, яка буде перенаправлена на покращення, перетворення, або відтворення ландшафтів. Читаючи це, розуміємо, що така діяльність забезпечує стале природокористування і збереження найважливіших функцій як системи підтримки життя не тільки людини, а й всього живого.

Кілька років тому, а саме у дві тисячі вісімнадцятому, на ухвалу у Верховній Раді був висунутий *Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку»* [28]. Це сталося, бо перед цим були деякі суперечності. Вони стосувалися оцінки стратегій в екології. Зміст цього закону в загальному описує наміри екологізувати державне планування територій, та покращити його. Можемо назвати це терміном *«екологічність намірів»*. Практична імплементація як і колись, так і тепер потребує вдосконалення методичних підходів та нормативної бази.

На основі вимог державного будівельного плану *«Планування та забудова територій»* встановлюються: рекреаційна наповнюваність території; допустиме рекреаційне навантаження.

Перше набуває ознак як максимально допустимий рівень рекреаційного використання якоїсь території з урахування містобудівельних та екологічних вимог. Цей рівень визначається щільністю - відношення кількості постійного і тимчасового населення до площі території.

Друге, описується як забезпечення стійкості природного комплексу, воно пов'язане з дотриманням граничних навантажень. Рекреаційне навантаження відбувається тоді, коли відбувається масове відвідування населенням місць відпочинку і розвитку туризму.

Тут звернімо увагу на комплексний аналіз, тому що тоді коли виникає мета визначення ступеню придатності територій має виконуватися саме він, а також оцінка наявних ресурсів громади. Сюди можна віднести клімат, погодні умови, природні та культурні ландшафти, рельєф, і так далі. Потім пізніше на основі цього базису здійснюється інтегральна оцінка ландшафтних та

рекреаційних ознак території, або іншими словами оцінка рекреаційних ресурсів, для того, щоб лікуватися, відпочивати, тощо.

В різних країнах світу одним із таких собі дієвих інструментів вдосконалення стратегічного та просторового планування розвитку регіонів різних таксономічних рангів є тяганина **стратегічної екологічної оцінки (CEO)**. Вона застосовується у контексті урахування екологічної складової розвитку у певних планах та стратегіях, а тому у забезпеченні їхньої збалансованості.

«... Починаючи з 2001 р. обов'язковість здійснення процедури CEO законодавчо закріплена в країнах ЄС Директивою 2001/42/ЄС «Про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище...», - повідомляють нас автори [11].

CEO представлена як процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля. Вона зараз знаходиться на початковому етапі свого застосування, і для неї потрібна розробка додаткових методичних рекомендацій паралельно з специфікою документів державного планування.

1.2. Роль екомереж для збалансованого розвитку

Для того, щоб чітко описати певні явища у природі, або ж той наявний стан середовища, визначити певні ступені забруднення довкілля, або те, що стосується його відновлення, збереження ландшафтів та їх біорізноманіття держава створює **екомережі**. Їх також формують для покращення умов природи, підвищення природного та рекреаційного потенціалу певної маленької території, чи регіону, або ж все-таки держави в цілому. Це ми можемо охарактеризувати як мету створення, до неї ще можна віднести місця проживання, поселення, а головне зростання у кількості цінних видів флори та

фауни, тобто тваринного і рослинного світу, пересування (міграції) їх. Екологічні мережі утворюють для охорони навколишнього природного середовища, і тому самі мають охоронятися згідно законів України а також міжнародних забор'язань.

Щоб мати поняття, що собою являє екологічна мережа нам достатньо уявити суцільну або єдину територіальну систему, яка складається з ділянок природних ландшафтів, які по-особливому охороняються, території природного заповідного фонду, території рекреаційні, полезахисні, водозахисні та ще інші типи територій, які визначаються законодавством України. Вони входять до структурних територіальних елементів екомереж, які мають назви: буферні зони, екологічні коридори, природні зони.

Ми можемо більше дізнатися про охорону у *Законі України «Про екологічну мережу України»*, там пояснюється, що: «...Завданням законодавства про екомережу є регулювання суспільних відносин у сфері формування, збереження та раціонального, невиснажливого використання екомережі...» [25]. Екологічна мережа є найважливішою умовою для гарантування забезпечення екологічного і водночас збалансованого розвитку нашої України. Відносяться сюди і охорона середовища та інтереси людей (економічні, екологічні, соціальні. Саме інтереси виступають як перспективою.

Тобто, на міркування впливає, що роль екомережі на міжрегіональному рівні України має визначний характер для збалансованого розвитку.

Значення екологічної мережі в загальному ми можемо переглянути на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1. Значення екологічної мережі

Дамо визначення «екомережі», яке можна прочитати у законі України «Про екологічну мережу»: «...екомережа - єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України...», - описується це у Законі України про екологічну мережу.

Екомережа формується для того, щоб: зберегти біоріноманіття і унікальний природний вид того, чи іншого ландшафту. Місця, де проростають цінні, рідкісні види рослин, природні ареали тварин, їхні популяції та міграції в просторі. Поєднуються території, об'єкти ПЗФ, інші території з своєю цінністю для природи. Ми навели на нижче наведеній схемі території, які входять до екологічної мережі згідно з Законом України «Про екологічну мережу», (рис. 1.2).

Рисунок 1.2. Схема «складові екомережі»

«...Успішна реалізація загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі можлива лише завдяки застосуванню ефективних механізмів державного управління...» - , стверджується у журналі «Державне управління: удосконалення та розвиток» [4].

На рахунок складу екологічної мережі, то до структурних її елементів відносять відновлювані зони, буферні зони, ключові зони, сполучні зони.

Дамо ще одне логічне розуміння **«екомережі»**, яке застосовується у різних аспектах. Воно характеризується як набір непорочних, територій, або недоторканої природи де позбавлений прямий і непрямий вплив людини на життя рослинного та тваринного світу. Ці незаймані природою території ще називають **«ядром екомережі»**. До екомережі відносять **екологічні коридори** - природні шляхи між якими ці ділянки сполучаються між собою. До прикладу ми можемо навести якісь два ліси, що охороняються, або наприклад зони природно-заповідного фонду, а коридором якась річка, що протікає між ними. Тож до екологічних коридорів відносять долину річки, або заплавні ділянки. Цими екологічними коридорами тварини пересуваються з одного місця на інше, тобто мігрують між ядрами екологічної мережі.

З причини збереження природи, її різноманіття ми повинні зберегти, відновити, охороняти ділянки природи, а точніше у нашому розмінні екологічну мережу. Сприяти збільшенню популяцій різних видів тварин та рослин. Тому повинні формувати локальні екологічні мережі. Також ми повинні подумати за майбутнє наше покоління, яке буде жити після нас, та буде користуватися землею, та використовувати природні ресурси доцільно. Для цього ми маємо розуміти сучасний стан навколишнього середовища та сприяти відновленню, охорони навколишньої природи в цілому.

Правильно сформовані, тобто утворені, впроваджені екологічні мережі відіграють надзвичайно важливу роль у підвищенні витримці природних екологічних систем. Згідно моєї особистої думки це має відбуватися у геометричній прогресії. Це у своєму роді дозволить розробити раціональні, адекватні стратегії адаптивних процесів і пом'якшить негативні наслідки незворотнього процесу зміни клімату на Землі.

Для того щоб ще більш налагодити державне управління у сфері створення загальної екологічної мережі, і не тільки загальної, а й локальних мереж територій, які базуються на регіональному та місцевих рівнях, а також щоб розширити зони мають бути створені додаткові міцні зв'язки, саме той міцний кістяк, або підвалини, базис.

Для того, щоб науково забезпечити створення національної мережі екологічної, а також і виконання заходів складається *програма*. Вона собою являє та передбачає основні прикладні, базисні або фундаментальні дослідження, які спрямовані на виготовлення або реалізацію рекомендацій методів ландшафтного та біологічного різноманіття. По ідеї це має забезпечити невиснажливе та збалансоване використання природних ресурсів, організацію ведення кадастрів їх, постійне спостереження за довкіллям у певних межах екомережі. Більш детальніше можна ознайомитися у джерелі [24]. На рисунку 1.3 наведено схему заходів формування екологічної мережі (Рисунок. 1.3).

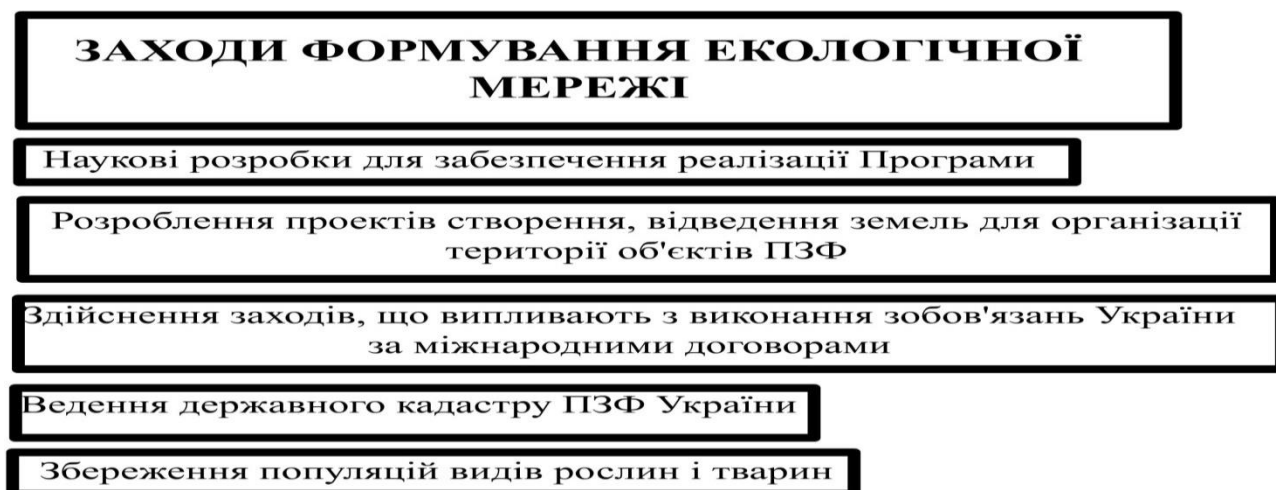

Рисунок 1.3. Схема «заходи формування екологічної мережі»

Так само як і законодавча база екологічної складової, так і екологічної мережі зазнала значного розвитку із практики законодавчої бази Європейських країн та ЄС. Само перше і само головне - ця законодавча база сконцентровується на загальному припиненню деградації ландшафтного і біологічного різноманіття та їх відновленню. До прикладу можемо ми навести *Маастрихтську декларацію «Про збереження природної спадщини Європи»* затверджена у місті Софія Радою Європи у тисяча дев'ятсот дев'яносто п'ятому році. Найпріоритетнішим напрямом було і є створення Всеєвропейської екомережі як цілісної природи і її зв'язків.

Наявна на сьогоднішній день недосконала система саме врядування територіями екологічної мережі зараз, і у майбутньому (якщо нічого не змінювати) лише призведе до якихось негативних наслідків, які зашкодять території, і відштовхнуть ще далше від інтеграції із Загальноєвропейською екомережою.

Нам всім відомо, що важливою складовою екомережі є *території природно заповідного фонду (ПЗФ)*, а відповідно їх об'єкти. Саме вони знаходяться під значним захистом держави, це пояснюється їхньою цінністю. Тут ми маємо звернути увагу на те, що екомережа (як зазначалося вище) являє собою цілісно єдину територіальну систему, яка утворюється з метою поліпшення умов для відновлення довкілля, збереження біорізноманіття та

ландшафтів, а також для підвищення природно-ресурсного потенціалу території, а також шляхів переміщення тварин у разі поєднання території і ПЗФ.

Як свідчить Закон України *«Про природно-заповідний фонд»*, що: «...збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду забезпечується шляхом, зокрема, встановлення підвищеної відповідальності за порушення режиму їх охорони та використання...».

Тобто, у спеціальному Законі про природно-заповідний фонд України чітко передбачено види відповідальності за порушення законодавства України про природно-заповідний фонд, на відміну від Закону про екологічну мережу України. Складові природно-заповідного фонду (далі ПЗФ) відображені на рисунку 1.4.

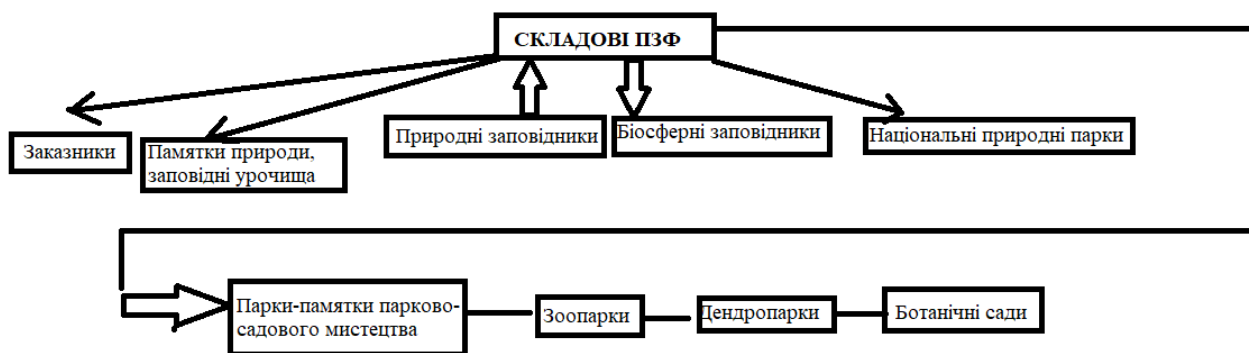

Рисунок 1.4. Схема Природно-заповідного фонду

Під найбільшим, а можливо одним з єдиним захистом держави у найбільшому плані знаходяться території ПЗФ, їх можна вважати основними, ті які є важливі у екологічній мережі України. А інші складові екомережі зараз залишаються без нормального захисту держави, і тому потребують певної уваги у своєму розгляді, і тому це у майбутньому можливо, на мою думку негативно вплине на збереження біологічного різноманіття в цілому.

Охорона є важливою насамперед. Має сприяти збереження і розвитку функціонального призначення структурних елементів екомережі. Бо без певної охорони ці території не будуть виконувати повністю функції екологічної мережі. Тому під загальний захист підпадають і інші складові екомережі, такі

як: буферні, сполучні, відновлювальні території. Вони охороняються законодавством.

«...фактично в Україні відсутній механізм визначення і забезпечення охорони території екологічної мережі, - вказувала у своїй праці Т. Кондратюк, - якщо така територія не є об'єктом природно-заповідного фонду України» [14].

1.3. Методи та методика екологічної складової розвитку екомереж

Методика досліджень для створення екологічної мережі вже застосовувалась раніше, з використанням рядів геопланувальних моделей і документів.

«...Схема планування екомережі Українських Карпат, Схема екомережі Закарпатської області, Схема планування території Закарпатської області, Структурні елементи Смарагдової мережі в межах області, мережа природоохоронних об'єктів та їх крупномасштабні плани, детальні плани лісонасаджень лісових господарств Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства...», - узагальнюють науковці-дослідники М. В. Теслович, та Д. А. Кричевська щодо формування екологічної мережі в Закарпатській області у своїй статті [31].

Розгляд стану природних систем, навколишнього середовища, природно-територіальних структур потребує детального вивчення їх складових, та має включати моніторинг систем, тобто перевірку, а також детальний розгляд цього всього. Відповідно має застосовуватися ландшафтне планування території.

Планування має в собі різні ступені або рівні, а також основні традиції (це стосується саме просторового планування). *Поняття «планування»* являє собою визначений порядок дій, який заздалегідь складається, або визначається, для того, щоб виконати поставлену мету, можна ще додати, що планування –

вигідний, або іншими словами оптимальний розподіл ресурсів для досягнення мети.

«...Згідно Компендіуму ЄС щодо просторових планувальних систем та політик виділяють чотири основні традиції просторового планування - власне підхід регіонального економічного планування, складний інтегрований підхід, управління землекористуванням та урбанізм...», - цитується у електронному ресурсі просторового планування та політики [35].

Також ми відобразили на схемі структуру планування, на якому можна побачити хід дій планування, види планів, правила формування, аналіз збіжності планових даних, документи планування, а також план-факторний аналіз, (рисунок 1.5), всі вони нам зрозумілі та не потребують детального розгляду.

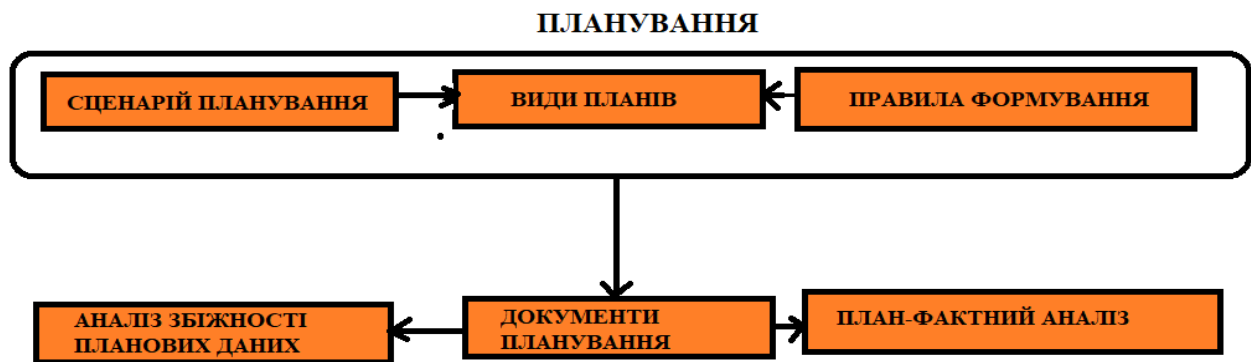

Рис. 1.5. Структура планування

Більшість вчених, держав, та інших структур, які пов'язані з плануванням розрізняють згідно рівня та цілей. Сюди відносять **національні політики, стратегічне планування, рамкове планування та регуляторне планування**. Тут ще по ідеї має виділятися ряд галузей та просторовий аспект планування, у них втрачається (навіть дуже часто) зв'язок на найнижчих рівнях. У Німеччині просторове (або ми ще можемо назвати його фізичним) планування включає в себе ще й інші кути зору, такі як: регіональне, міське, секторне планування, тобто його аспекти. У цій країні регіональне планування є найвищим рівнем, який влаштовує організацію та розвиток регіонів.

Є такий документ, затверджений у країнах Європи, тобто у Європейському Союзі, він на сьогодні вважається основним стратегічним документом для них називається *«Територіальний порядок денний 2020»*. Він був прийнятий у дві тисячі одинадцятому році. У ньому розглядається пріоритети, те що у найпершу чергу має відбуватися для просторового розвитку, а також механізми.

Ще також можемо додати, що значущим інструментом європейського планування, що забезпечує впровадження у політику принципів збалансованого розвитку є саме *ландшафтне планування»*.

Варто виділити досвід інших держав, розглянемо на прикладі Німеччини. Там до уваги беруться не лише становище природного стану території. Додається і вплив людини, становлячи собою різних поглядів використання території.

«...У Німеччині під час ландшафтного планування розглядають ландшафт широкому сенсі, - зазначає це у своїй праці автор Л. Г. Руденко, - таким чином, розуміння ландшафту відповідає положенням Європейської ландшафтною конвенції Ради Європи...»[16].

«...у Керівних принципах, сформульована як «включення питань розвитку ландшафтів до просторового планування та галузевих програм», «імплементация інтегрованої політики, спрямованої на одночасний захист, управління та планування ландшафтів...», - пише у [36].

В Україні на сьогодні затверджена та запропонована *геопланувальна парадигма, що є основним методологічним фундаментом у цій сфері*.

«...Згідно неї, планування територій розглядається як цілісний та інтегрований науковий напрям географічних досліджень, що охоплює певні різновиди планувальних робіт за їх змістом та масштабом», - мав на увазі вчений А. М. Шашеро [33].

За прикладом Закону України ми можемо виділити основні ієрархні рівні розробки містобудівної документації: *державний рівень, регіональний рівень, місцевий рівень*.

Генеральна схема планування території України є найголовнішим планувальним документом, вона затверджується певним Законом України.

У ній вказується на довгий термін параметри, або ж виміри містобудівного розвитку території держави в загальному. Вона має передбачати правильне, тобто раціональне використання її території, для того, щоб створити, або підтримати вже наявне середовище проживання, а також у нашому розгляді саме охорони довкілля і так далі.

Генеральна схема планування території має в собі також схеми планування окремих частин території України, це погоджується Кабінетом Міністрів. Сюди відносять території окремих областей, гірські території Українських Карпат, берег Азовського та Чорного морів, території радіоактивного забруднення, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Також сюди відносять території підвищеного рівня техногенного навантаження.

На рахунок територій *регіонального рівня*, то тут розроблені, або ж розробляються схеми планування території Автономної Республіки Крим, областей та регіонів.

Ми можемо детальніше розглянути планування територій *на місцевому рівні*, оскільки воно є ключовим та важливим саме у ландшафтному плануванні територій, бо для створення екологічних мереж громад, районів користуються планами та картами районів.

На місцевому рівні створюються плани населених пунктів, зонування територій а також детальні плани, схеми. Вони є основним базисом у формуванні екомереж. Бо інформація, або ж стан, які відображаються на них є важливим елементом у охоронній діяльності території. Можемо додати, що плани, завжди оновлюються, доповнюються та змінюються. Тому завжди потрібно враховувати набір даних, їхні зміни у створенні екологічних мереж.

Ми знаємо, що планувальна організація територій населених пунктів, а також їх групи земельних ділянок є об'єктами містобудування на місцевому рівні.

«...Важливість застосування CEO при здійсненні планування регіонального розвитку зумовлена тим, що саме регіональний рівень є ключовим в системі забезпечення збалансованого розвитку (ЗР)...», - ознайомлюємося у джерелі [17].

*Регіональний рівень є важливим, оскільки поєднує локальний і загальнодержавний рівні. Зараз в Україні немає визначеної, або іншими словами уніфікованої методики виконання **стратегічної екологічної оцінки (CEO)**.*

У проєкті Закону України «**Про стратегічну екологічну оцінку**» подані основні вимоги та оцінки, і там вказано що: «...У якості законодавчої бази, що може бути підґрунтям для методологічних розробок, поки що існує тільки проєкт Закону про CEO (прийнятий в першому читанні, але «за вето» Президентом України)»[28].

У цьому проєкті подані основні, важливі вимоги та етапи. Розглянемо їх детальніше (рисунк 1.6.). У Законі вказані основні етапи стратегічної екологічної оцінки.

Рис. 1.6. Схема «Етапи CEO»

Етап необхідності створення стратегічної екологічної оцінки, для чого вона здійснюється, тобто важливість;

- ✚ Для того, щоб розробити Звіт стратегічної екологічної оцінки визначають обсяг досліджень і подання вихідних даних;
- ✚ Далі розробляють Звіт про СЕО;
- ✚ Проводять потім громадське обговорення та консультації.

Опишемо детальніше ці етапи для розуміння.

Перший етап називають ще **скринінгом**. Його виконують для ідентифікації вже відомих, але водночас важливих, значимих впливів на природу. У таких сферах як сільське господарство, рибне господарство, лісове, промисловості, транспорту, використання водних ресурсів, містобудування, туризму, управління з відходами СЕО є надзвичайно важливою та обов'язковою. Проекти СЕО у цих сферах надають документи для реалізації видів діяльності та об'єктів.

Другий етап базується на визначенні рамок дослідження. Має назву ще **скопінг**. Саме на цьому етапі в основу входить визначення обсягу та детальності. Тут розглядається питання чи доступні питання, і де можна їх віднайти. Враховуються значимі фактори впливу на природне середовище, виділяються, тобто обмежуються межі території даного дослідження, але слід водночас враховувати можливий вплив за межі визначених меж території.

Має бути детальний аналіз, він характеризується як вплив окремих його складових або компонентів, які можуть бути колосальними причинами впливу на навколишнє середовище, а потім пізніше вже розгляд вже можливого сумарного їх впливу. Це можна вважати один з головних та найголовніших принципів стратегічної екологічної оцінки.

На вид та рівень масштабу планів розвитку регіонів також звертають увагу, оскільки від них залежна детальність екологічної оцінки. Для цього тут беруться вже підходи, які є основою для ландшафтного планування.

Ще одним таким ключовим моментом рамок дослідження є оцінка можливих небезпек надзвичайних ситуацій різних категорій а також їх ризики. Ця оцінка має виконуватися коли здійснюється аналіз екологічної ситуації території. З сьогоднішнім реальним станом екологічної ситуації, яка має

тенденцію погіршуватися, а також стан компонентів, варто частіше впроваджувати у рамки дослідження можливі небезпеки надзвичайних ситуацій.

Третім етапом є екологічна доповідь, або звіт СЕО. Звіти СЕО можуть мати в собі якісь своєрідні додатки, або ж якісь відхилення від загальної структури. Подання інформації у доповіді (звіті), щодо варіантів вибору, де враховані всі їхні наслідки є важливим моментом. Визначається альтернативи, пропозиції вирішення проблеми, вплив на природне середовище альтернатив, запропоновані заходи, які б допомогли мінімізувати негативні наслідки.

Включається не тільки своєрідність або специфіка території, але й сильні впливи регіонального чи глобального характеру, коли висвітлюють основні питання Звіту стратегічної екологічної оцінки.

Аналізоване нами вище є базисом для посилення саме методологічних аспектів, тому саме тут відкривається методика та методи екологічної оцінки, яка є надзвичайно важливою.

Проведення консультацій з громадськістю не є дуже розвинутим етапом в Україні поки що. Зараз в Україні робота з громадськістю, та визначення їхньої думки має тільки формальний характер. А ось європейські стандарти тільки застосовуються в Україні, але поки несуть як і плюси так і мінуси. До плюсів можна віднести сильне підвищення документів планування і рівня задоволеності життям жителів, які проживають на якійсь території. Мінуси це затягування затвердження планів, можливість маніпулювання громадською думкою населення, а також як на мою думку, низький рівень екологічної свідомості людей і боязнь змінювати щось.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ І.

Застосування екологічної політики, а саме екологічної складової підтверджує важливість її застосування в розвиток території і просторове

планування, та є надзвичайно актуальними на наш час. Це стосується особливо також майбутнього стану. Аргументом доказу важливості зміни клімату, збереження біологічного різноманіття, збереження територіальних особливостей, унікальності природи, збереження життя людини, зменшення захворюваності. Посилення важливості екологічної складової відбулося у останні десятиліття. *Екологічна політика здійснюється на державному (національному), регіональному, місцевому рівнях.* Законодавча база екологічної складової і екологічної мережі зазнала значного розвитку із практики законодавчої бази Європейських країн та ЄС. Важливість застосування, етапи здійснення екологічної політики можна знайти в програмах, проєктах нашої держави. Відповідні нормативні документи, такі як закони України *«Про екологічну мережу», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про ландшафти», «Про природно-заповідний фонд»,* висвітлюють основний базис регулювання екологічної складової на певній території. Поставлені також питання в Указом Президента *«Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.»*. Але екологічне питання наразі не цілком застосовується у плануванні розвитку територій, а тому потребує детального розгляду та вивчення на майбутнє.

Екомережа - сукупність або набір незайманих територій, або недоторканої природи де позбавлений прямий і непрямий вплив людини на життя рослинного та тваринного світу. *Роль екомережі на міжрегіональному рівні України має визначний характер для збалансованого розвитку.* До складових екомережі відносять *природні ядра, екологічні коридори, буферні зони, зони ПЗФ, зони радіактивного забруднення,* тощо. Правильно сформовані, тобто утворені, реалізовані екологічні мережі відіграють надзвичайно важливу роль у підвищенні стійкості природних екологічних систем.

Методика досліджень для створення екологічної мережі вже застосовувалась раніше, з використанням *рядів геопланувальних моделей і документів.* Важливим є планування, а саме *ландшафтне планування* -

значущий інструмент європейського планування, що забезпечує впровадження у політику принципів збалансованого розвитку. У Європейських країнах затверджений документ (він на сьогодні вважається основним стратегічним документом) *«Територіальний порядок денний 2020»*. Він був прийнятий у 2011 році. У ньому розглядається пріоритети, те що у найпершу чергу має відбуватися для просторового розвитку, а також механізми. В Україні на сьогодні затверджена та запропонована *геопланувальна парадигма*, що є основним методологічним фундаментом у цій сфері. *Генеральна схема планування території України* є найголовнішим планувальним документом, вона затверджується певним Законом України. На місцевому рівні створюються *плани населених пунктів, зонування територій а також детальні плани, схеми*. Вони є основним базисом у формуванні екомереж. Проєкт Закону України *«Про стратегічну екологічну оцінку»* подає основні, важливі чотири вимоги та етапи.

РОЗДІЛ II. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЕКОМЕРЕЖ

2.1. Аналіз історичних особливостей Вижницького району

Щоб розуміти глибше ситуацію користування землею недавно створених об'єднаних територіальних громад для збалансованого розвитку, а також щоб детально вивчити стан територій для формування екомережі спочатку нам потрібно виявити основні особливості пов'язані з часом, перші поселення Вижницького району, стоянок, історичні культурні пам'ятки, природні пам'ятки, побачити зміну кількості населення на досліджуваній території. Ретроспективний аналіз допоможе визначити динаміку зміни кількості людей на цій території, визначити місця, які потребують також охорони, сюди. Але треба детальніше розбити територію адміністративного району на території його окремих громад. Оскільки територія, яка багата археологічними знахідками, пам'ятками проживання людей з давніх-давен тощо, є прямим показом, що ця територія придатна для життя, ведення господарства. Відповідно, якщо це відбувалося з часом і дотепер інтенсивно, то підтверджується факт впливу людини, бо територія оброблялася, незаймані території перетворювалися на сільськогосподарські землі, луки та пасовиська, які є складовими екологічної мережі. Зараз це дуже важливо щодо планування територій громад: де можна раціонально використати території, а де вони підлягають комплексній охороні та відновленню.

Наш Вижницький район включає в себе зараз з дві тисячі дев'ятнадцятого року *дев'ять громад*, більша частина яких розташована в Покутсько-Буковинських Карпатах, а деякі в Передкарпатській височині: *Банилівська ОТГ, Берегометська ОТГ, Брусницька ОТГ, Вашиківецька ОТГ, Вижницька ОТГ, Конятинська ОТГ, Путильська ОТГ, Селятинська ОТГ, Усть-Путильська ОТГ*. Кожна з них характеризується своєю особливістю та

унікальністю, наявністю природно-ресурсного потенціалу, на території Вижницького району функціонує Вижницький національний парк, Черемоський парк, зоологічний заказник «Зубровиця» (про це буде вказуватися нижче). *Площа* сучасного району *складає 1896 кілометрів квадратних*, а також нараховує *близько 87 сіл*, два селища - Берегомет та Путила, два міста - Вижниця та Вашківці. Зараз *кількість людей у даному районі складає 91 тисяч осіб*, що є найменшим показником у Чернівецькій області за районами. Це пояснюється тим, що район займає значну частину гірських важкодоступних місць, найбільшу густоту населення ми можемо простежити у видовжених, частково рівнинних терасах гірських річок.

Щоб надалі працювати з громадами потрібно мати уяву їхнього розташування. Для цього нами було виконано у програмі **Flash 5** картосхему громад Вижницького району Чернівецької області (рисунк 2.1)

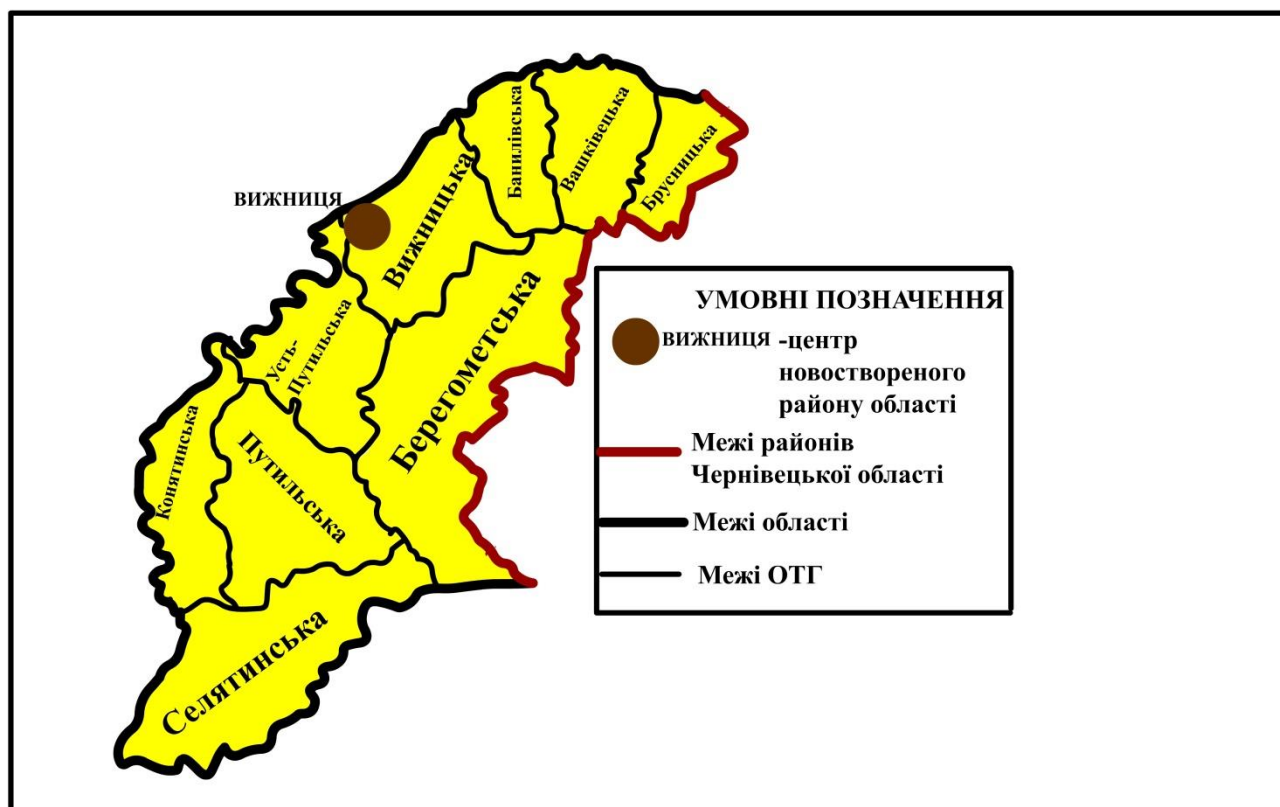

Рис. 2.1. Картосхема громад Вижницького району Чернівецької області

Історичні особливості Вижниччини потрібно розглядати з точки зору деяких територіальних громад, оскільки особливості відрізняються одні від

одних, характеризуються своєю унікальністю, своєрідним процесом формування історії, а також природніми умовами, оскільки людина вибере територію придатну для господарювання, або таку територію, яка задовільнить певні потреби суспільства. Це ми можемо виявити, спираючись на історичні аспекти заселення людей на цих землях.

Із джерела сайту Вижницької районної ради (Історія Вижницького району) [12] дізнаємося, що найдавніше поселення на території сучасного району це: села Замостя (Вашківецька ОТГ) і село Коритне (Банилівська ОТГ). Це поселення характеризується палеолітичною стоянкою близько 40-12 тисяч років тому до нашої ери. Також на території району знаходиться і трипільська стоянка у селі Банилів та у селі Коритне (Банилівська ОТГ), але вже хронологія менша - близько третє тисячоліття до нашої ери.

Сама найдавніша інформація про *місто Вижницю* містить в собі, що місто виникло приблизно у п'ятнадцятому столітті. Через століття землі сучасної Вижниці входили у султанську Туреччину. До тисяча сімсот сімдесят четвертого року вона входила до Молдавії, точніше до її князівства. З давніх-давен у м. Вижниця розвивалася торгівля, та різноманітні ремесла. У 1764 році це поселення отримує статус торгового міста. З часом розвивається промисловість коли починається сплав лісу, деревини річкою Черемош. З часом розвивається лісова промисловість, що характеризується значним лісовим потенціалом території, але рубка лісів починалася нераціонально.

Банилівська ОТГ. Аналізуючи документ «Стратегія розвитку Банилівської територіальної громади до 2027 року», що знаходиться на офіційному сайті даної ОТГ, ми можемо засвоїти багато цікавих фактів та речей.

Історична особливість цієї громади полягає в наступному: під час археологічних досліджень, в двадцятому столітті, у селах Банилів та Коритне було виявлено трипільську стоянку (три тисячі років до нашої ери). У селі Коритне також розкоплена палеолітична стоянка віком 40-12 тис. років до н. е. Перша згадка громади згадується у грамоті воєводи О. Доброго. Відтоді

територія громади ділилася між боярами Молдови, передавалася з рук в руки. У селах громади була значна кількість «богачів» - власників великої території. Це пояснюється тим, що на такій землі - значні рівнинні площі, зручно та доцільно було розвивати аграрну галузь господарства, з часом незаймані території перетворювалися у рілля та пасовиська для худоби. Тай зараз громада володіє значним сільськогосподарським потенціалом. Банилівська земля багата археологічними, історичними і природними пам'ятками, тай зберігає в собі сліди скіфів, сарматів, та інших слов'янських племен. А території археологічних знахідок, виявлені під час археологічних досліджень нажалі зараз піддані під землеробські угіддя, знищені. Варто б було ці території взяти під охорону у майбутньому.

Щоб виявити історичні особливості, потрібно виділити ще одну територіальну громаду - **Берегометську**. Це одна з найбільших за площею громада Чернівецької області. Найдавніша легенда про поселення Берегомет сягає п'ятнадцятого століття. Спочатку на найнижчих терасах, у долині річки Сірет поселялися окремі родини - відважні воїни у боротьбі з турками. З часом поселення розросталося і зараз населення громади займає значну частину у структурі Вижницького району.

Історія території поселення сучасного Берегомету сягає аж п'ятнадцятого століття. На офіційному сайті даної громади можна дізнатися про легенду, яка описує селянина Василя, який набув собі славу мужністю коли була війна з турками.

«...На знак вдячності молдавський господар Стефан III нагородив хороброго воїна землею. Василь із родиною оселився на березі Серету на місці майбутнього поселення, а незабаром навколо нього почали селитися інші родини...», - описується в документі «Стратегія розвитку Берегометської громади», який можна знайти на офіційному сайті громади [6].

Щодо гірських громад району, то вони менш виражені історичними особливостями. Можна відмітити, що традиції та культура гуцулів, передаються з покоління в покоління. У період між десятим та одинадцятим

століттями ці гірські території входили у землі Київської Русі. З часом, паралельно історії Українських земель, творилася історія гірських територій Вижниччини. Під час якихось навал, таких як монголо-татарських навколишнє населення втікало у гірські території, а вони є надійних захистом, сховищем. Ховаючись від переслідувань та завойовників люди поступово заселяли ці території, ізолювавшись від інших людей обробляли не цілком придатну землю, корчували ліс, займалися мисливством, змушені були постійно виживати у нелегких умовах. Таким чином, починали свою нелегку працю гуцули. Найдавнішими поселеннями є Селятин (Селятинська ОТГ), Путила (Путильська ОТГ), згадуються у документах близько шістнадцятого століття.

Селятинська ОТГ. Дану громаду можна охарактеризувати як гірську, унікальну за природними умовами, історико-культурною спадщиною, значна частина якої це гірські лісові масиви. Село також, як і більшість поселень району вперше згадується у 15 столітті.

«...Вперше Селятин згадується в грамоті молдавського князя Стефана III 13 березня 1490 року як власність Путнянського монастиря...», - знайдена така інформація на сайті громади [19].

Надалі поселення розвивається як власність територій окремих власників, це були старости громади, двірники. Селянам дозволялося вільно користуватися лісами, оскільки землевласники були зацікавлені у тому, що викорчовувати ліси. Тому з історичної точки зору, можемо вияснити, що такі гірські території також потребують розвитку природоохоронної діяльності, відновленню екосистем і так далі.

2.2. Соціально-економічний розвиток Вижницького району

Для розгляду соціально-економічного розвитку району, потрібно спочатку потрібно виявити його потенціал, який у майбутньому допоможе у

коректному розвитку території. В загальному *потенціалом території* називають сукупність історичних, культурних, соціально-економічних та геополітичних передумов для подальшої організації та вигідного використання на даній території.

Соціально-економічний розвиток є неоднорідним, залежить від природніх умов території, наявності трудового, фінансового, природного потенціалу, тощо.

Вижницький район містить в собі значний потенціал для подальшого збалансованого соціально-економічного розвитку, і на такій невеликій території району він теж неоднорідний. Для подальшого розгляду цього питання потрібно детальніше розглянути цю неоднорідність, а саме за допомогою соціально-економічного розвитку громад району, але наразі не кожна ОТГ району на своєму офіційному сайті надає доступ до перегляду тих чи інших даних, тому розглянемо ті громади, де така інформація доступна. Соціально-економічний розвиток громад Вижницького району поданий у додатку А.

Банилівська ОТГ. Володіючи просторовою уявою, можемо утвердити, що ця громада знаходиться у північно-західній частині району, межує з Вашківцевою, Вижницькою та Берегометською громадами. За площею вона - одна з найменших у районі, населення складає приблизно сім тисяч та три сотні осіб. Громада включає в себе такі населені пункти: село Банилів (представляє громаду як адміністративний центр), село Коритне, село Бережниця та село Бережонка. Розташована у Передкарпатській височині на правому березі річки Черемош. Громада характеризується значним соціально-економічним розвитком, в основному він представлений великим сільськогосподарським потенціалом (за рахунок великої частки орних земель у громаді, рівнинних сільськогосподарських угідь розташованих на вирівняних, широких акумулятивних терасах першого порядку річки Черемош). У громаді налічується сімнадцять підприємств сільгоспвиробництва, розвинене овочівництво, рибне господарство. Наявність ресурсів таких як: земельних та трудових, спричинить завдяки застосуванню подальших механізмів

децентралізації сприятливі умови для збалансованого та раціонального соціально-економічного розвитку. Можна виділити також підприємницьку активність громадян села, високий обсяг сільського бюджету, та значний потенціал громади для розвитку сонячних панелей. Наразі туристичний потенціал цієї громади не розвинений повністю.

«...Банилівська громада – це громада на березі Черемошу, де людям комфортно жити, розвинуто підприємницьку кооперацію, а природні ресурси використовуються раціонально й екологічно...», - підтверджено у документі «Стратегія розвитку Банилівської територіальної громади до 2027 року, що знаходиться на офіційному сайті громади [5].

Вашківецька ОТГ. Знаходиться громада у північній частині району, населення складає майже тринадцять тисяч осіб. Межує з Брусницькою, Банилівською та Берегометською ОТГ. Населені пункти, які входять у громаду: м. Вашківці, с. Волока, с. Замостя, с. Карапчів, с. Слобода-Банилів, с. Вали, с. Бабіне. Соціально-економічний розвиток громади подібний до попередньо розглянутої громади, адже також знаходиться на правому березі річки Черемош з подібними такими самими природніми умовами. Варто відмітити тут зручне географічне положення, розвинену транспортну мережу, наявність значних природних ресурсів: це земельні, водні, лісові, ландшафтні. Наявні вільні земельні ділянки для подальшої підприємницької діяльності, також сильною стороною можна відзначити трудовий ресурс, добре розвинена інфраструктура, підтримка економічної активності сільських територій.

«...У середньостроковій перспективі економічний профіль Вашківецької громади будуть формувати туристична сфера екологічне сільськогосподарське виробництво та переробка с/г продукції...», - пише у документі «Стратегія розвитку Вашківецької територіальної громади до 2027 року, що знаходиться на офіційному сайті громади [7].

Берегометська ОТГ. Ця громада знаходиться у східній частині досліджуваного району та у західній частині Чернівецької області. Дана ОТГ на півдні межує з Румунією, на північному сході та півночі з Банилівською,

Вашківцевою та Вижницькою громадами, а також на сході з Сторожинецькою, на заході з Путильською та Усть-Путильською, а на південному сході з Красноільською громадами. Включає в себе досить велику кількість населених пунктів (13): с. Долішній Шепіт, с. Лопушна, с. Лекечі, с. Заріччя, смт. Берегомет, с. Мигове, с. Велике, с. Вовчинець, с. Лукавці, с. Липовани, с. Вахнівці, с. Майдан, с. Фальків. За площею займає четверте місце серед громад області. Населення складає понад вісімнадцять тисяч людей. У громаді зосереджений значний трудовий ресурс, але спостерігається від'ємний приріст населення. Налічується дванадцять сільськогосподарських формувань, тому можна стверджувати, що у громаді досить розвинуте сільськогосподарське виробництво, і саме переробка продукції, адже видовжені вздовж річки Сірет тераси в передгірній частині сприяли розвитку сільського виробництва. Можна також стверджувати, що ОТГ має значні природні ресурси: лісові, водні. Достатньо також розвинута деревообробна галузь, форелеве господарство у селі Лопушна. На території громади функціонує НПП «Вижницький», головна будівля якого знаходиться у Берегометі. На високому рівні розвинута інфраструктура: торгівля, заклади харчування. Туристична сфера характеризується не повністю задіяною у розвитку громади, але має великі перспективи для розвитку: створення нових туристичних маршрутів, інформаційних пунктів про якісь там унікальні природні, історико-культурні місця. Економічний розвиток також характеризується значним потенціалом, великий дохід бюджету громади можна здійснити за рахунок подальшої децентралізації ефективнішого використання економічного потенціалу. Транспортна система не цілком розвинута і потребує подальшого вдосконалення.

«...Берегометська громада – екологічно чиста та самодостатня громада в якій ефективно використовуються та переробляються природні ресурси з розвинутим туризмом «мальовничих гір», де проживають заможні гостинні люди носії автентичної культури та традицій...», - читаємо у документі

«Стратегія розвитку Берегометської територіальної громади до 2027 року», що знаходиться на офіційному сайті громади [6].

Вижницька ОТГ. Громада розташована на заході області, межує з Банилівською, Берегометською, Усть-Путильською ОТГ. У склад входять дев'ять сільських населених пунктів: Мілієве, Іспас, Черногузи, м. Вижниця, Багна, Виженка, Черешенька, Кибакі, Середній Майдан. У громаді м. Вижниця є адміністративним центром та «столицею» Вижницького району. Громада за соціально-економічним розвитком подібна до Берегометської.

Населення Вижницької громади складає близько сімнадцяти тисяч осіб, що свідчить про наявний трудовий ресурс громади. У громаді спостерігається додатний приріст населення, що є нетиповим для українських громад. Громада може похизуватися хорошим транспортним сполученням та дорожнім покриттям. Вижницю вважають «воротами в Карпати» відносно свого розташування.

Природно-ресурсний потенціал громади потужний, та має великі перспективи у майбутньому щодо свого ефективного використання: наявні лісові, річкові, ландшафтні, водні, тощо. Характеризується (як і Берегометська) наявністю природно-заповідним фондом. Територія громади має широкі можливості розвитку підприємництва. Також барвисто представлена культурна спадщина, різні традиції та ремесла. Достатньо також розвинута як у і попередньо розглянутій громаді деревообробна галузь.

Але можемо виділити деякі нюанси у громаді, які не до кінця ще розвинені, та потребують певної уваги. Хоч у громаді є потужний туристичний потенціал, проте не повністю розвинута саме туристична інфраструктура а також громадське харчування, сюди ж можна віднести недостатнє інформування про потенціал громади на регіональному та національному рівнях. У ОТГ також зосереджений низький рівень побутових послуг, відсутність великих земельних ділянок щодо користування у громаді. Спостерігається сировинний характер у веденні економіки [18].

Селятинська ОТГ. Ця громада межує з Конятинською (на північному заході), Путильською (північ), Берегометською ОТГ.(на сході), на півдні межує з сусідньою країною - Румунією. Населені сільські пункти - Селятин (адміністративний центр громади), Галицівка, Руська, Плоска, Лускун, Шепіт, Нижній Яловець, Верхній Яловець, Сарата, Андреківське. Населення громади – чотири тисячі сімсот людей.

Громаду можна охарактеризувати як місце доброї сировинної бази лісового господарства оскільки значну частину громади займають лісові масиви. Зосереджено у громаді три лісництва, лісопильні деревообробні цехи, НПП «Черемоський». У громаді діє програма «U-LEAD з Європою» - допомога громадянам перейти до певного управління.

Також є трудовий потенціал, придатні умови утримання великої рогатої худоби. Соціально-економічний розвиток цієї гірської громади виражається недостатнім рівнем розвитку, та має ряд проблем для подальшого розв’язання. Через розташування громади у серці Карпат, транспортна доступність до м. Вижниця складає близько 80 км, а до м. Чернівці -150 км. Дороги в більшості розташовані у долинах гірських річок, через це у період весняного водопілля, інтенсивних злив, та паводків відбувається розмиття доріг, що ускладнює доступність до громади. Погано розвинута також соціальна інфраструктура громади, налічується мала кількість магазинів, закладів харчування, також слабо розвинена туристична інфраструктура. Окремою проблемою є відсутність робочих місць для трудового ресурсу.

«...Селятин, а зараз вже й Селятинська об’єднана територіальна громада, зовні асоціюється, насамперед, з Карпатами, у яких вона розташована...», - стверджується у «Стратегія розвитку Селятинської територіальної громади до 2027 року» [9].

Під час ознайомлення з документом, запам’ятовуємо, що туризм у громаді не дає велику кількість робочих місць, хоча б ситуація могла бути кращою. Переважно люди зайняті у лісах, а точніше в сільськогосподарстві та деревопереробних цехах та підприємствах. Інша частина складає бюджетна

сфера, торгівля, будівництво, і трохи ведення свого молодого бізнесу, що предствлене одноосібному сільськогосподарському виробництві.

Конятинська ОТГ. Знаходиться дана громада на заході району. Межує з Селятинською, Путильською та Усть-Путильською ОТГ. Населення складає чотири тисячі вісімсот осіб. Населені сільські пункти: Конятин (адміністративний центр), Яблуниця, Плай, Самакова, Великий Липовець, Довгопілля, Стебні, Плита, Греблина.

Соціально-економічний розвиток громади характеризується подібністю з іншими гірськими громадами, оскільки громада розташована у Карпатах. Тому тут теж добре розвинуте лісове господарство. Значний трудовий ресурс та підприємницька активність громадян громади. Також не цілком розвинута інфраструктура.

З офіційного сайту громади [8] беремо до уваги, що «...громада позиціонує себе в якості комфортної сільської, в основі економіки якої знаходиться розвиток малого та середнього бізнесу, переробки лісової сировини, туристичні послуги та ефективне сільське господарство...».

Але можна виділити і високий рівень безробіття, і покидання молоді громади, міграція у великі міста та за кордон. Також як і в інших громадах гірської частини Покутсько-Буковинських Карпат у Конятинській громаді теж поганий стан саме внутрішньої транспортної інфраструктури і нерозвинуте комунальне господарство.

2.3. Природні умови та природно-заповідний фонд Вижницького району

Дана наша досліджувана територія - сучасний адміністративний Вижницький район розташований у західній частині Чернівецької області та межує з Івано-Франківською областю та Румунією на півдні. Більшу частину району займають лісові масиви, що робить цей район «найзеленішим» у Чернівецькій області, якщо порівнювати з Чернівецьким та Дністровським

районами. Для наочного сприймання ми виділили на космознімку за допомогою програми *Flash 5* адміністративну межу району та межу Чернівецької області (рисунок 2.2).

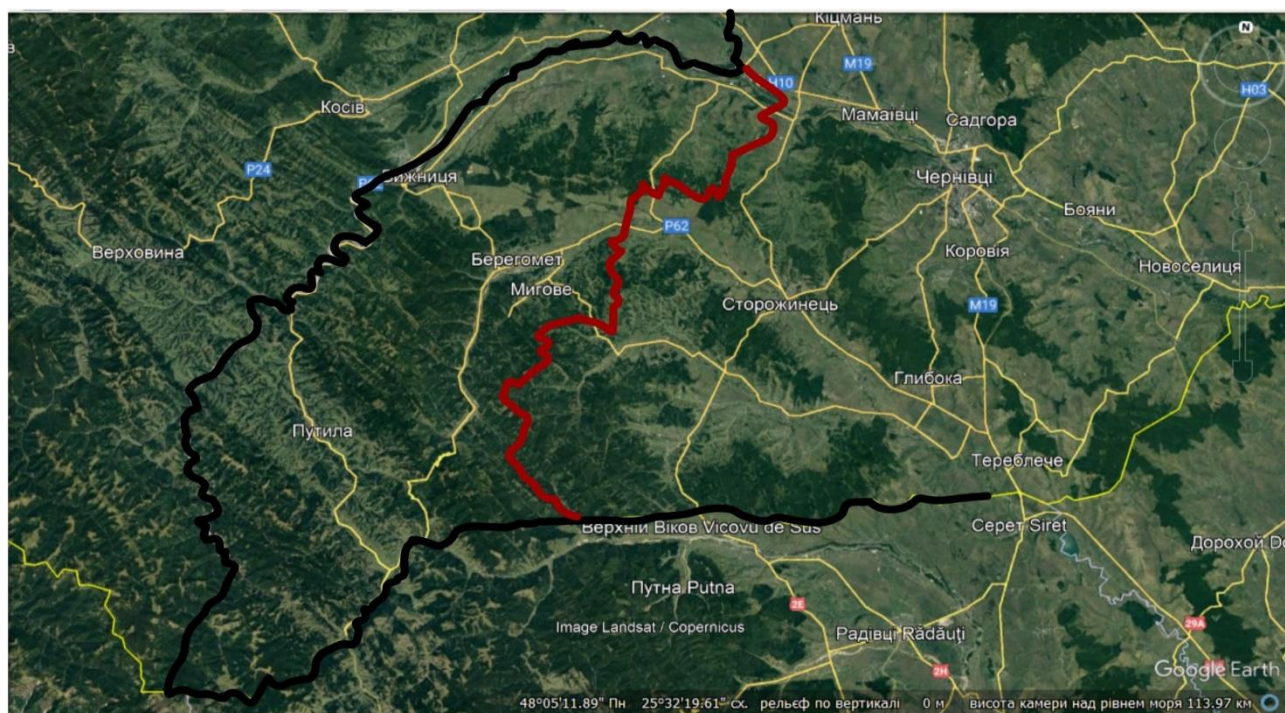

Рис. 2.2. Фрагмент космознімка Вижницького району

Природні умови. Адміністративний район переважно розташований у складчастій області Українських Карпат (південно-західна та центральна частина району). Меншу частину займає Передкарпатський прогин - північна та північно-східна частина району. У рельєфі ця геологічна будова виражена Покутсько-Буковинськими Карпатами та Передкарпатською височиною.

Природні умови Вижницького району слід розглядати та вивчати детальніше, аналізуючи властивості території, бо від них залежить ведення господарства, соціально-економічний розвиток, і так далі. Але природні умови, які виражаються у властивостях цієї території найважливіше є собі такою базою, або фундаментом для охорони, збереження цінного різноманіття території, сюди відносяться різноманіття біологічне, видове, ландшафтне. І тому природні умови і природно-заповідний фонд відіграють надважливу роль щодо питання створення локальних екомереж, ці ж у свою не менш є

важливими саме у плануванні територіальних особливостей певної громади, району (про це вказувалося у розділі I).

Ми можемо більше дізнатися про природні умови Вижницького району аналізуючи джерело Вижницької районної адміністрації (схема планування територій) [2]. Візьмемо до уваги основне те, що на території цього району, і в його межах більшості спостерігаються ландшафт передгірських акумулятивно-денудаційних височинних рівнин. Вони характеризуються високою диференціацією ландшафтних місцевостей, спричинена геологічною будовою території а також різноманітністю ґрунтово-рослинного покриву. На території району є значна кількість заплавних місцевостей, які значно розвинуті у долині річки Черемош, частково у долині річки Сірет. Вони складаються переважно з піщано-галечникового алювію з глеєвими та дерновими ґрунтами. Рослинний покрив цих місцевостей відображений чагарниками з верби та лучною рослинністю.

Високотерасові та низькотерасові ландшафти можемо уявити як слабодренувані рівнини з дерново-буроземними оглеєними ґрунтами. Місцевості розчленованих горбисто-пасмових височин знаходяться на більш високих ділянках Передкарпаття.

Підобласть Покутсько-Буковинських Карпат нашого Вижницького району відображається у рельєфі низькими і середньовисотними, асиметричними гірськими хребтами. Зовнішні Карпати теж характеризуються вертикальною поясністю ландшафтів. Більшість вчених Українських Карпат, а також ті, які вивчали цю територію виділяють основні ландшафтні місцевості: середньовисокі моноклінальні хребти, низькогірні хребти та горбисті хребти. Та зона яка знаходиться перед горами має певну надлишкову зволоженість. Рельєф місцевості дуже складний. Його можна уявити як хвилясті підвищення, розчленовані долиною Черемошу, висотою від двісті до п'ятсот метрів над рівнем моря.

Що стосується гірської зони, то вона має типово гірський рельєф з висотами від п'ятсот до одна тисяча триста метрів над рівнем моря.

Вирівняних, гладких територій мало, в більшості вони виражені на низьких терасах малих гірських річок. Цей проведений нами аналіз сукупностей форм рельєфу, природніх умов, буде важливою складовою у майбутньому саме у розвитку території Вижницького району, а саме її громад, які мають враховувати природні умови своєї території для раціонального розвитку території та її охорони.

Передкарпаття України, а саме Передкарпатську височину, де і розташована частина Вижницького району починали вивчати ще на початку минулого століття. Ці дослідження, які проводилися стосувались саме вивчення та аналізу з геоморфологічної точки зору. Як і колись, було цікаво вивчати різні форми рельєфу так і зараз ці дослідження відіграють значну роль.

До прикладу можемо згадати такі дослідження поверхні Передкарпаття у працях таких вчених: М.С. Демедюка, та Я.С. Кравчука [15]. Цими вченими було встановлено, що вік Українського Передкарпаття - верхній пліоцен. Рельєф можна розглядати як підвищений, ступінчастий трохи, рівнинний, нахилений. Форми рельєфу району виражаються у Передкарпатті вирівняними ділянками річок Черемош та Сірет, а також горбистими місцевостями. Ці ж вирівняні ділянки виражаються у терасах річки Черемош та Сірет.

Така науковиця, як М. С. Кожуріна, під час дослідження долини річки Черемош, сформувала свої висновки. Вони стосуються того, що зараз долина річки Черемош має довжину близько дванадцяти кілометрів, в рельєфі виділяється п'ять надзаплавних терас.

«...Середні висоти терас над Черемошем сягають перша – 5 м, друга - до восьми, третя – 30 м, четверта 110 м, п'ята – 135 м. Акумулятивними, тобто нагромадженими алювієм є перших три тераси, а четверта та п'ята – ерозійно-аккумулятивні, які вже піддалися вітровій чи схилово-водній ерозії...», - виділяє М. С. Кожуріна [13].

Описуючи територію Передкарпаття, та досліджуючи форми долин передкарпатських річок, у тому числі і річки Черемош вчені вивчали і їх тераси. В основному можемо виділити третю терасу, оскільки вона є більш рівнинніша,

і саме на ній спостерігається підвищена людська діяльність, територія якої піддана під сільськогосподарські угіддя та рілля, оскільки тераса характеризується великою та широкою площею.

«...З рівнем цієї тераси в долині «Багна» пов'язують кінцевий етап існування повздовжнього відрізка Черемошу. У будові тераси беруть участь галечники (іноді потужністю до 20 м), над якими залягають суглинки і супіски, а в долині « Багна» - сильно оглеєні глини», - описував у своєму посібнику Я. С. Кравчук [15].

Л. І. Воропай та М. О. Куниця писали у своєму нарисі про перехвачування одних річок іншими. Вони дійшли висновку, що «воно виникає внаслідок великої різниці у висоті сусідніх річок, що визначає різну інтенсивність ерозії. Неодноразові перехвати лівих приток Сірету правими притоками Пруту зумовлені нижчим, приблизно на двісті метрів, гіпсометричним положенням Пруту відносно Сірету» [3]. У наш час слідами цих явищ є вигляд покинутими ріками, давніх широких долин у басейні Сірету, до наприкладу наведемо Багнинську долину.

Вижницький район займає частину долин річок Черемошу та Сірету, які знаходяться у природному комплексі ерозійно-зсувних межиріч. Це можна вважати таким собі своєрідним природним комплексом. Цей комплекс характеризується горбистою територією, поверхня якої утворена зсувами. Вони накривають схили цих горбистих межиріч з висоти донизу. Ці, такі собі, можна назвати «пагорби» вважаються крутими, з вираженими схилами, це залежить від геологічної будови території. Вверху, тобто на горі цих «пагорбів» проростає вид дерев - бук та дуб, а в підніжжі - лучна рослинність.

Природно-заповідний фонд. Із джерела сайту Вижницької районної ради [12] читаємо, що Вижницький район має значну частку природно-заповідного фонду саме у структурі Чернівецької області. Через великі площі лісистості району, було доцільно зберігати цінні та рідкісні види рослин, ділянки різновиду біорізноманіття, і природні ландшафти території. Тому починаючи з минулого століття потрохи створювалися природоохоронні території, вони

набули різного виду та виду своєї діяльності. Потрібно відмітити *національні природні парки* (дізнатися детальніше можна нижче). Сюди ж відносяться: *парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва*, які є у м. Вижниця, м. Вашківці та смт. Берегомет а також у с. Карапчів, с. Брусниця у яких охороняються здебільшого цінні види рослин і чагарників парків створених у дев'ятнадцятому столітті, також Нижньостанівецький дендрологічний парк; ***іхтіологічні, ентомологічні, ландшафтні заказники*** (збереження видів якихось тварин, природних ландшафтів, тощо). Додаткову інформацію можна глянути у додатку Б.

Район багатий на ***гідрологічні пам'ятки*** природи (Водоспад Сучавський Гук, джерело «Черешенька», водоспади «Бисків», «Кізя», «Паркулин», Буковинські водоспади, Брусницька мінеральна-3, озеро «Гірське Око», та інші). ***Ботанічні пам'ятки природи*** представлені пам'ятками цінних рослин, основні з них: «Два платани», «Ділянка малого барвінку», «Лісничка», «Ділянка малого арніку», «Жупани». ***Геологічні пам'ятки природи*** місцевого значення налічують більшу кількість, варто відмітити: «Багнянські старожитності», «Лекеченські скелі», «Лопушнянські водограї», «Сіретські скелі», «скелі Кінашки», «Кам'яна Багачка», «Тораківська стінка», «Дихтинецька стінка», тощо.

Еколого-туристичні маршрути наявні на територіях НПП та подані у додатку В, взяті з офіційного сайту національних парків - потребують розширення та збільшення кількості у інших громадах, де немає поки природоохоронних територій. Це важливо для розвитку бренду, а особливо самих громад, оскільки привабить туристів у громади, збільшиться місцевий бюджет громад, тощо.

НПП «Вижницький». Розташований у межах району на південний схід від міста Вижниця. Його площа на сьогоднішній час становить близько сто тринадцять кілометрів квадратних. Основна будівля знаходиться у Берегометі. Він був створений наприкінці серпня тисяча дев'ятсот дев'яносто п'ятого року.

За допомогою програми **Flash 5** нами було обведено на космознімку межі НПП «Вижницький» (рисунок 2.3).

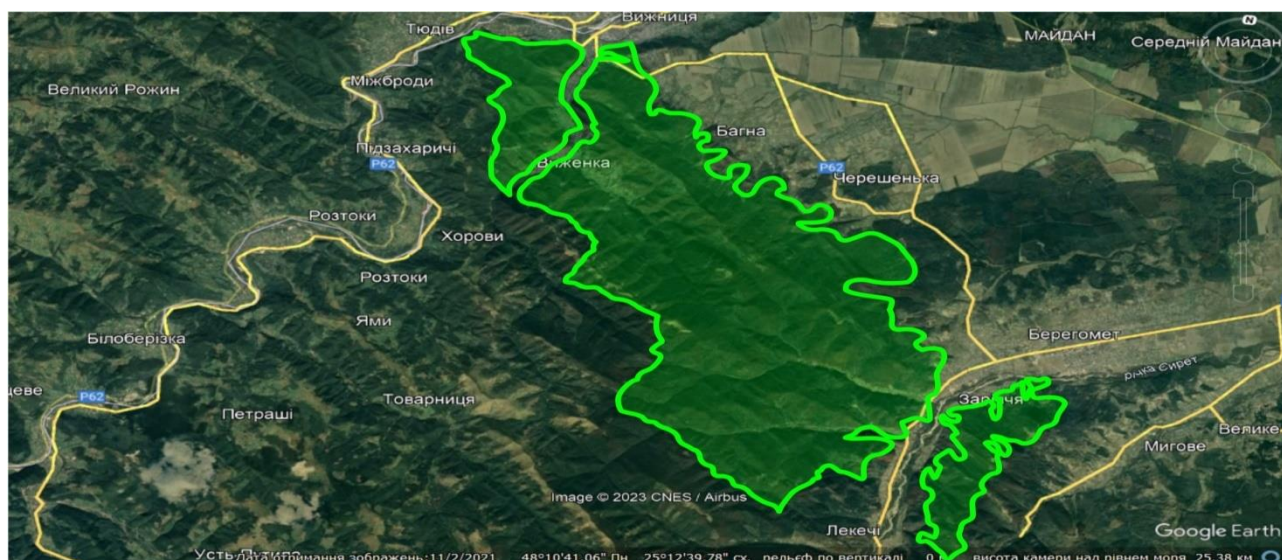

Рис. 2.3. Фрагмент космознімка території НПП «Вижницький»

«...Чернівецькій обласній державній адміністрації вирішити у встановленому порядку питання про вилучення 7013,4 гектара земель, що перебувають у користуванні Берегометського державного лісового господарства, і передати їх у постійне користування національному парку «Вижницький»», - пише в Указі Президента України (Про створення національного природного парку «Вижницький») [34].

Аналізуючи цей документ ми ознайомлюємося з метою створення, постановою, площу збільшення його земель, а також про перелік користувачів землі, тощо. Треба наголосити, що у минулому столітті на території сучасного парку створювалися перші ботанічні пам'ятки, заказники.

Розглядаючи офіційний сайт [21], можемо узагальнити, що парк поділяється на різні зони. До основних віднесемо: *Заповідну зону* (займає ділянку центральної та західної частини парку), *господарська зона* (переважно південна та східна частина поблизу населених пунктів Берегомет, Лекечі, Лопушна, Виженка), *зона регульованої рекреації* де можна на короткий час відпочити, оздоровитися відвідувачам, тут не можна спилювати ліс, та інша діяльність, яка може негативно вплинути на природу (північ, північний схід,

південно-центральна частина парку), *зона стаціонарної рекреації* де розміщуються готелі, об'єкти обслуговування відвідувачів парку, тут не можна проводити господарську діяльність. Основними лісництвами парку є *Берегометське, Іспаське, Вижницьке, Солонецьке, Буковинське*, а також *володіння Берегометської селищної ради та Виженської сільської*.

Можна ствердити, що парк є одним з найменших в Українських Карпатах, але територія парку має зараз достатньо велику мережу охоронних територій. Він займає низькогірну частину Українських Карпат, а точніше південно-східну частину підобласті Покутсько-Буковинських Карпат.

Аналізуючи інформацію подану сайтом, уявляємо гори цієї низькими та гірськоподібними. Хребти цих гір є невисокими, висота складає приблизно від шістсот до вісімсот метрів. Південна частина парку має висоти приблизно тисячу метрів. Рельєф характеризується невеликою стійкістю відкладів флішу. Круті схили гір можна спостерігати в західній частині парку, де виходять пісковики, а також там де відбувається інтенсивна водна ерозія русел гірських річок.

Щодо різновиду ландшафтів, то вони відносяться до басейнів річок Черемош та Сірет. Сіретська східна частина парку має більш зглажені гірські пасма, та більш ширші долини малих гірських приток Стебник та Сухий. Західна частина басейні річки Виженки має більш стрімкі схили, скелі, водоспади, тощо. Тут зоседжена більша кількість гідрологічних, геологічних пам'яток.

Клімат парку є помірно континентальним, трішки з надлишковим зволоженням, м'яка зима та не жарке літо. Парк характеризується великою мікрокліматичною відмінністю між вище вказаними частинами парку: сіретською та черемоською. Черемоська виражається більш теплим мікрокліматом, ну і відповідно як в загальному виражається гірський мікроклімат - експозицією (тобто орієнтацією схилів). Ґрунти території парку - гірські та лісові, буроземно-дернові, підзолисті.

Із офіційного сайту парку [21], можна дізнатися ще про флору парку. Характеризується значною різноманітністю різних видів рослин. Переважно лісові масиви займають близько дев'яносто п'ять відсотків, вкриті дубом, буком, ялицею. Подекуди є ще території пралісів, незважаючи на обжитість цієї території. Дерева цих пралісів можуть займати висоту у сорок метрів. Охороняється приблизно сорок п'ять рідкісних видів рослин. Парк є єдиним місцем у Карпатах, де ростуть усі види папороті. Великий різновид фітоценозів спостерігається на луках біля лісу на хребті Баньків. Цінним для парку є лучне урочище Волотів, там зростає десь десять видів, які занесені до Червоної книги України. На рахунок фауни, то вона представляє собою охорону вісімдесят одного виду тварин-представників мішаних і широколистяних лісів Європи.

НПП «Черемоський». Парк розташований на південному заході Вижницького району, біля кордону з Румунією. Площа парку займає сім тисяч сто сімнадцять гектарів. Основна будівля знаходиться у Путилі, аналогічно також було доцільно виділити на космознімку за допомогою програми *Flash 5* межі НПП «Черемоський» (рисунок 2.4).

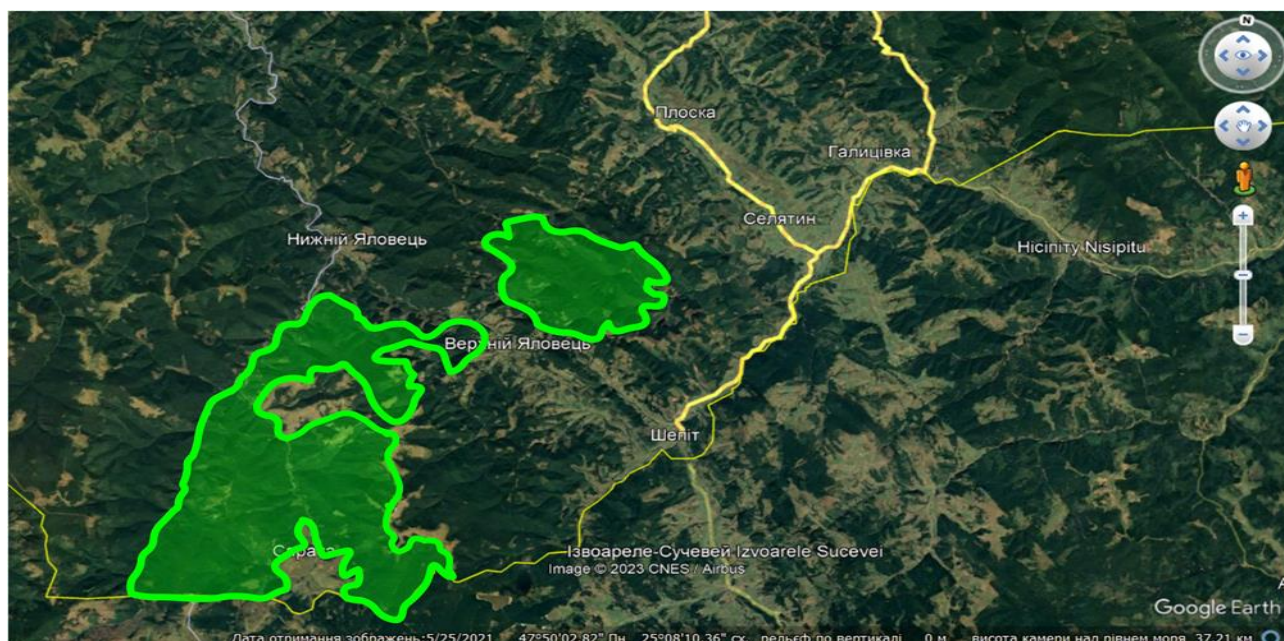

Рис. 2.4. Фрагмент космознімка території НПП «Черемоський»

На сайті джерела [22] читаємо, що цей парк створено у дві тисячі дев'ятому році, відповідно до Указу Президента України під номером одна

тисяча сорок третім (Про створення національного природного парку «Черемоський». Цей парк вважається *загальнодержавним об'єктом*. Він виконує у першу чергу природоохоронну діяльність, а також має рекреаційне значення для людини, є частиною природно-заповідного фонду не тільки нашого Вижницького району, але й області. На території парку відбувається найголовніше це відновлення біоресурсів і їх раціональне використання.

Надалі аналізуючи сайт ознайомлюємося, що в територію парку входять *ділянки земель Путильського лісогосподарського підприємства, частина земель Карпатського державного лісового господарства, які зараз є повному користуванні парку, також зони господарської, заповідної, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації.*

До території парку відносяться об'єкти природно-заповідного фонду, такі як: «Чорний Діл», «Білий потік», «Молочнобратський карстовий масив». Вони являють собою заказники та природні пам'ятки.

Розташований у серці Карпат цей парк є одним з недоторканим, «диким» місцем України. У цьому парку спостерігається більша кількість пралісів, з лісових дерев переважає ялина, інколи можна знайти реліктовий вид сосна кедрова. Парк характеризується великим біорізноманіттям рослин та тварин, та включає в себе охорону п'ятсот дев'яносто сість видів рослин та одну тисячу чотиристо дев'яносто п'ять видів тварин.

2.4. Екологічна ситуація Вижницького району та можливості розвитку в екологічній сфері громади

Важливість застосування екомереж для територій виражена у вивченні наявного екологічного стану на даній території. Аналіз екологічної ситуації повинен розглядатися у першу чергу при плануванні збалансованого розвитку територій. Адже, до прикладу подальше нехтування цим створить підстави до

продовження нераціонального використання території, її виснаження, втратою ПРП, а також пригальмує її соціально-економічний розвиток, або підсилить та прискорить процеси екологічних катастроф, небезпечних природних явищ.

Саме проведений аналіз екологічної ситуації Вижницького району в динаміці допоможе виявити екологічні особливості, а також стан території, оскільки ми знаємо, що навіть маленька одиниця території унікальна по-своєму і неоднорідна, яка характеризується своїми певними властивостями розвитку. Вона ж (ця територія) також залежить від того, де розташована, які природні умови їй властиві, і які чинники впливають на неї. Також за допомогою аналізу можна також дати припущення, а можливо прогноз (якщо ж це науково обгрунтовано) майбутнього стану території, тощо.

Всі ми знаємо, що Вижницький район славиться природними умовами, чистим повітрям. Район має хороші рекреаційні ресурси, високу частку туризму у області. Сильною стороною більшості громад району є саме стан природного довкілля. Відповідно, гірські масиви, ліси, природоохоронні парки, водні ресурси, чисте повітря є добрим ресурсом для розвитку туризму у районі. Додати можна те, що район має цікаву свою історію, культуру.

На території району є багато цікавих унікальних, природних, гідрологічних, ботанічних, пам'яток. Тому для їх охорони створено природоохоронні території у районі, де здійснюється обмежена діяльність людини. Антропогенний вплив людини у цих місцях майже не відчувається.

Для збалансованого екологічного розвитку досліджуваного району потрібно не тільки врахувати цей потенціал території, але й вислідити наявність полігонів твердих побутових відходів, переробку і сортування сміття, наявність мережі водопостачання і водовідведення, тощо.

Кожна ОТГ району має хоча б один полігон, але не на всіх полігонах здійснюють сортування сміття. Деякі громади у своїх населених пунктах кладуть сортувальні баки сміття. У міських громадах полігони займають чуть більші площі до 3 га. Також у них є сміттєприбиральні машини, вони своєчасно частково розсортовують сміття. Для екологічного розвитку відбувається

розсортування і утилізація сміття екологічним способом. Це залишається головною ціллю більшості громад та їх органів місцевої влади. Розглядається питання відведення ділянок захоронення сміття.

«...У Чернівецькій області Вижицький район має найменший обсяг викидів в атмосфері повітря від стаціонарних джерел забруднення 66,0 т., що становить 4% від загального обсягу...», - вказано в Паспорті Вижицького району Чернівецької області [23].

«...Протяжність водопровідних мереж на зазначеній вище території становить 23.1км, а каналізаційних мереж – 14.6 км...», - можемо прочитати у Паспорті [23].

Проводячи огляд офіційних джерел Вижицького району, встановлюємо, що мережа водопостачання і водовідведення громад недостатньо розвинута. Вижицька ОТГ для централізованого водопостачання використовує свердловину на околиці села Рівня. Громади сіл використовують колодязі біля будинків. Частка забезпечених водою централізованим водопостачанням у районі низька - десь до тридцяти відсотків. Водовідведення знаходиться у ще гіршому стані. Такі міста як Вижиця та Вашківці, смт. Берегомет не мають власних очисних споруд, тому всі води (атмосферні, побутові, комунальні) прямо потрапляють вниз за течією річкою Черемош та Сірет. У районі не зафіксовано велику кількість підприємств, які б забруднювали сильно повітря, більшість з них останнім часом припинили свою діяльність. Сільська місцевість здійснює меншу кількість використаних вод, але вносить теж доволі велику частину у забруднення поверхневих вод. Але й можна виділити високий антропогенний вплив на територію, особливо обжитих Передкарпатських громад. До мережі газопостачання підключено більшість домогосподарств району.

Нами також було досліджено вміст діоксиду азоту (в молекулах/см²) (високий вміст в повітрі якого може бути шкідливим для людини) в повітрі. Для цього було взято Чернівецьку область для порівняння. та складено карти двох періодів, за допомогою сайту Джіованні Наса [30]. Було виділено період 2014-

2015 (рисунок 2.5), та 2019-2020 роки (рисунок 2.6). На них цих двох картах помічається відмінність вмісту .

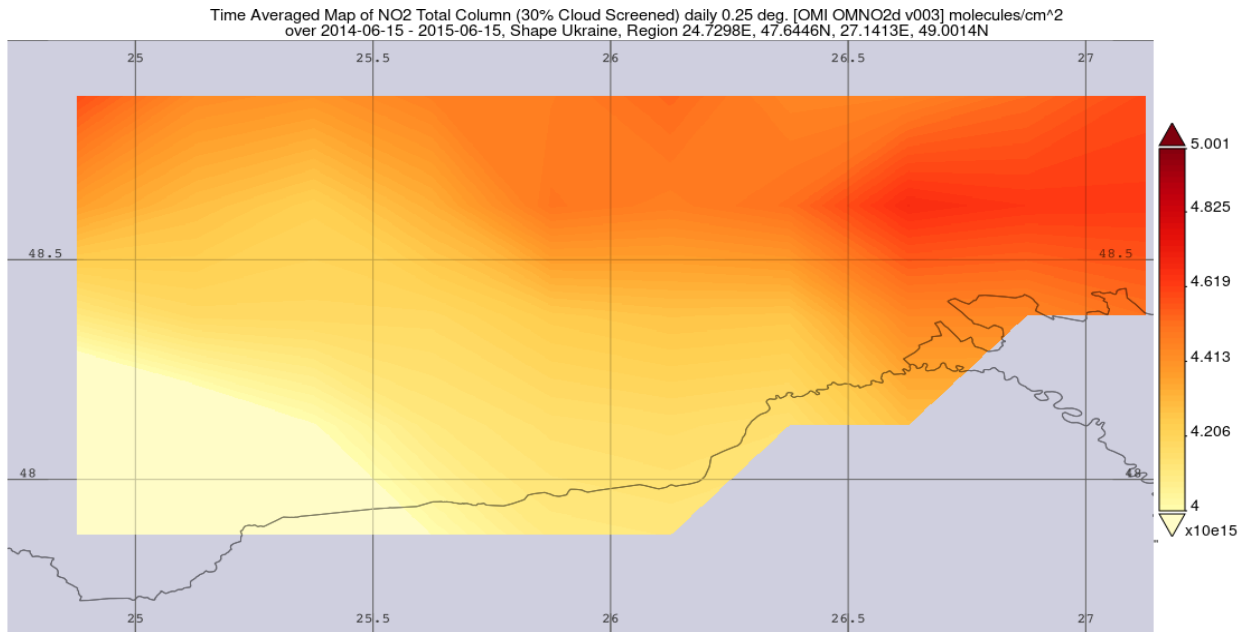

Рис. 2.5 Картосхема вмісту діоксиду азоту в атмосфері (молекул/см²) за 2014-2015 роки

На ній чітко простежується світло оранжевий, блідий фон до червоного. На картосхемі чітко виділяється область Українських Карпат (нижчий вміст діоксиду азоту). Вміст молекул за шкалою до 3.5 молекул/см² спостерігається у районі Покутсько-Буковинських Карпат, частина Передкарпаття змінюється до 4.1, саме там де розташований Вижницький район. В порівнянні з Чернівецьким та Дністровським районами Вижницький район виділяється нижчими показниками вмісту. Місто Чернівці та Дністровський район мають найбільший вміст по області, відповідно 4.4-4.7 молекул/см².

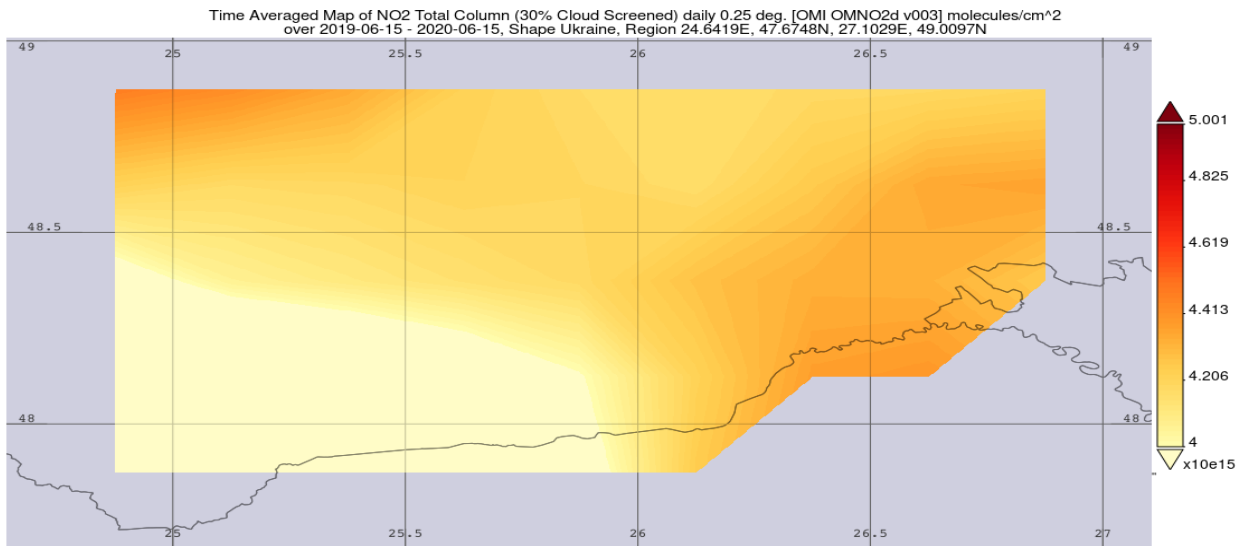

Рис. 2.6 Картосхема вмісту діоксиду азоту в атмосфері (молекул/см²) за 2019-2020 роки

Щодо другого періоду, то він характеризується меншими показниками, вміст шкідливого елементу зменшився, можливо це пов'язано з всесвітнім локдауном, спричиненим COVID-19, коли більшість підприємств (саме викиди в повітря) припинили свою діяльність тимчасово. Але залишається та ж сама аналогія, що відображена в першому періоді.

Також було проаналізовано на території області два періоди (2002-2012 рр., 2010-2017 рр.), вмісту фракцій карбон діоксиду. (рисунок 2.7, та рисунок 2.8).

Time Series, Area-Averaged of Carbon Dioxide, Mole Fraction in Free Troposphere monthly 2 x 2.5 deg. [AIRS AIRX3C2M v005] PPM over 2002-Sep - 2012-Feb, Shape Ukraine, Region 24.6831E, 47.7078N, 27.1001E, 49.0481N

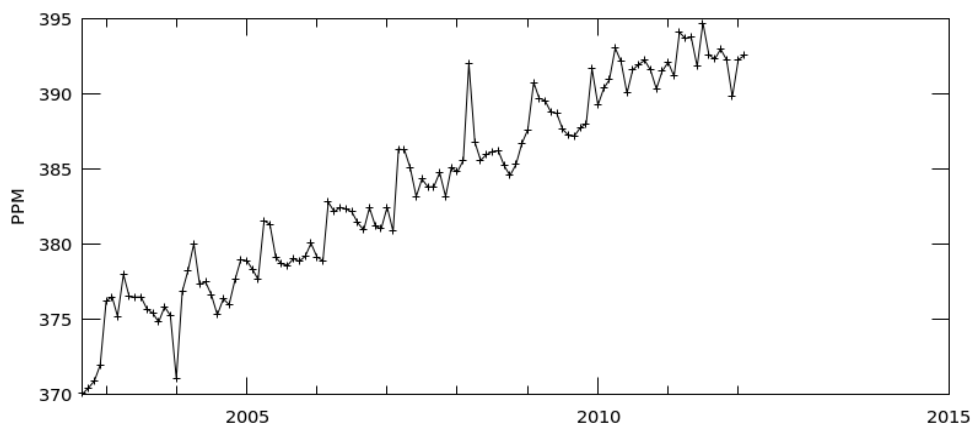

Рис. 2.7 Графік вмісту фракцій карбон діоксиду за період 2002-2012 роки

На цьому графіку відбувається збільшення кількості фракцій від триста сімдесяти до триста дев'яносто п'яти. Спостерігається циклічність їх нараховано дев'ять, відповідно піки та спади чергуються із кожним роком збільшуються в кількості.

Time Series, Area-Averaged of Carbon Dioxide, Mole Fraction in Free Troposphere, IR-Only monthly 2 x 2.5 deg. [AIRS AIRS3C2M v005] PPM over 2010-Jan - 2017-Feb, Shape Ukraine, Region 24.6831E, 47.7078N, 27.1001E, 49.0481N

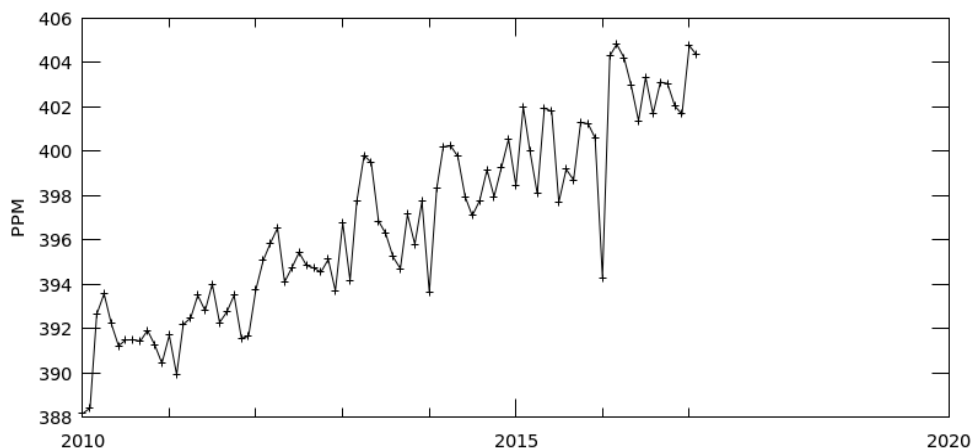

Рис. 2.8 Графік вмісту фракцій карбон діоксиду за період 2010-2017 роки

Графік 2010-2017 років відображає тенденцію до збільшення вмісту фракцій карбон діоксиду в повітрі області, що й можливо відбуватиметься в майбутньому. Вміст за період коливається від триста вісімдесяти восьми до чотиреста чотирьох. Аналогічно, на цьому графіку теж спостерігається циклічність, піки та спади.

Підвищений вміст вуглекислого газу в повітрі на даний час зафіксовано всюди. При великій концентрації в повітрі, він стає не те, що шкідливим, а й небезпечним для людини. Збільшення кількості вуглекислого газу в повітрі на території Вишницького району пов'язане насамперед з глобальними змінами, а саме з глобальним потеплінням та зміною клімату. Тому такі дослідження стають актуальними зараз у наш час, та мають враховуватися при вивченні наявної екологічної ситуації. Громади повинні раціональніше і ефективніше брати під контроль екологічну ситуацію на своїй невеликій території: зменшувати кількість викидів, дбати про довкілля, більш ретельніше займатися питанням утилізації та сортування сміття, якщо немає сміттєпереробних

заводів, розширювати мережу водопостачання, займатися питаннями водовідведення, очищенням стічних вод. Чим більше надалі буде децентралізовано механізми управління у громаді, проведено екологічну освіту жителям громади та буде здійснюватися виконання вищевказаних рекомендацій, тим кращу користь принесе громада довкіллю та своїм майбутнім поколінням.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.

Підбиваючи вище описане, можемо узагальнити, що *історичні особливості* досліджуваного району неоднорідні. Це пов'язано з природними умовами, формою рельєфу, ресурсами які є на території. Громади переважно рівнинного характеру характеризуються значними археологічними, культурними пам'ятками, що пояснюється тим, що здавна людина обирала осілий спосіб життя на територіях, які мають значний земельний ресурс, де можна обробляти землю. Гірські громади характеризуються освоєнням території пізніше ніж рівнинні, спричинені під час навал та переслідувань, заселені людьми переважно у долинах річок. Хронологія історії Вижницького району майже ідентична з історією інших українських земель. Відповідно, проаналізовані історичні особливості громади, району, або ж області є важливим чинником формування екологічної мережі, для охорони цих земель.

І так, з вище вказаного *про соціально-економічний розвиток* ми можемо підбити такі висновки: 1) Соціально-економічний розвиток Вижницького району знаходиться на високому рівні забезпечення життєдіяльності проживаючого населення в районі, достатньо розвинута соціальна інфраструктура; 2) Гірські громади району (Селятинська, Путильська, Усть-Путильська, Конятинська, частково Вижницька та Берегометська) мають високий ПРП, значний потенціл туризму, лісових, рекреаційних, водних, але характеризуються недостатньо розвинутою транспортною інфраструктурою, соціальною сферою; 3) Передгірські громади, які розташовані на більш на

вирівняних, широких акумулятивних терасах першого порядку річки Черемош (частково Вижницька, Берегометська, а також Банилівська, Вашківецька, Брусницька мають сільськогосподарський потенціал, значну площу земельних ділянок для подальшого раціональнішого освоєння; 4) Район посідає визначне місце у туристичній сфері розвитку, але подалі потребує вдосконалення завдяки подальшій децентралізації та фінансуванню, більшість громад району володіють високим рівнем підприємницької активності громадян, спостерігається значний трудовий ресурс, але є низька зайнятість населення, середній рівень безробіття, відтік молоді у великі міста та за кордон; 5) Наявний різноманітний потенціал Вижницького району потребує ще вдосконалення у кожній галузі діяльності соціально-економічної сфери, застосуванню правильних, раціональних підходів ведення господарства та забезпечення життєдіяльності населення, що покращить у майбутньому умови проживання.

Загалом, *природні умови району* характеризуються великою різноманітністю з півдня на північ - від Покутсько-Буковинських Карпат до Передкарпатської височини. Південь району являє собою круті гірські хребти (Скибова зона середньогір'я), центральна частина виражена низькогірними хребтами висотою 600 м. Північ району - розчленовані, горбисті форми, змінені з часом водною ерозією Черемошу та Сірету Передкарпатської височини. Клімат помірно-континентальний, ґрунти дерново-підзолисті, буроземні. Природні умови сприятливі для ведення господарства, створення природоохоронних зон, екомереж. Район виділяється серед інших районів області вищою часткою лісових масивів області, та природно-заповідного фонду. Діють два національні природні парки – «Вижницький», та «Черемоський», які виконують вирішальну роль у охороні, відновленні рідкісних видів рослин та тварин району. Наявна також значна кількість геологічних, гідрологічних, ботанічних природних пам'яток, а також наявні у межах міст Вижниця та Вашківці та смт. Берегомет парки садово-паркового мистецтва.

Екологічна ситуація в районі постійно змінюється. У районі спостерігається підвищена антропогенна діяльність саме у передгірській частині. У гірській території виражена більш природоохоронна діяльність, та обмежений вплив людини. Полігони твердих побутових відходів є у кожній громаді, але потребують утилізації і сортування сміття. Система централізованого водопостачання наявна у містах Вижниця та Вашківці, але охоплені неповністю, більшість жителів району користуються колодязями. Очисних споруд немає, стічні води потрапляють у річки, тим саме забруднюючи поверхневі води. Мережа трубопроводів газопостачання охоплена до половини домогосподарств району. Спостерігається мала кількість підприємств та низькі викиди в атмосферу речовин. Гірські громади характеризуються чистим повітрям. На території виявлено зростання в повітрі вуглекислого газу, що пов'язано з глобальним потеплінням та змінами клімату. Вижницький район чітко виділяється з-поміж інших районів області за вмістом шкідливих речовин у повітрі, це робить його більш екологічно чистим поки що

РОЗДІЛ III. ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ, АНАЛІЗ ТА ПОДАЛЬША ЇЇ ПЕРСПЕКТИВА ВДОСКОНАЛЕННЯ.

3.1. Аналіз дослідження

Розвиток екологічної кризи відбувається вже зараз, а надалі буде рости у геометричній прогресії, якщо не вжити потрібних заходів, щоб притормозити, а можливо і спинити це лихо для майбутніх поколінь.

Вже відомий нам теперішній зв'язок з природними системами на сьогоднішній час є небажаним у застосуванні майбутнього контакту з навколишнім середовищем. Цей собі такий своєрідний контакт призвів до негативного впливу на стан екосистем у цілому. Звісно, що люди в переважно починаючи з минулого століття почали задумуватися над своїм комфортом, використовуючи блага природи. Підтвердженням є прийняття різних документів подальших дій на природу, для того щоб природні системи відновлювалися, та відбувався такий розвиток господарства людей, який би не завдавав шкоди природному середовищу. В розділі I були розглянуті ці документи, а також рішення та положення, які були прийняті нашою державою на шляху до збалансованого розвитку держави.

Потребує розгляду і питання створення екомереж на трьох відомих нам рівнях (регіональному, національному, локальному) потребує ще подальшого вивчення та розгляду.

«...Розбудову екологічних мереж розглядають як багатоаспектний процес, який передбачає законодавче, науково-методичне та соціально-економічне забезпечення...», - стверджують автори В. Брусак, Д. Кричевська, Б. Сенчина [10].

Прийняті Закони України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» [26] і «Про екологічну мережу України» [24], на мою думку, потребують розгляду і

поправки деяких положень, оскільки недавно створені територіальні громади керуються новим, дещо іншим територіальним організаційним механізмом. Зараз території заповідності збільшують свої площі. Але загальний відсоток у державі територій природно-заповідного фонду зараз становить близько семи відсотків, що є на наш погляд дуже малим показником. Тому із цього ми розуміємо, що є певні труднощі у створенні екомереж.

Ознайомлені вище із розвитком екомереж для територій на місцевому, а точніше на локальному рівні, територіальними особливостями досліджуваної території розгляду, ми вже можемо виділити складові екомережі. Сюди відносяться вже відомі *ключові території* (або ж іншими словами *природні ядра* - лісові масиви), *екологічні коридори* (водотоки, річки, їх долини, заплавна та лучна місцевість) , *буферні зони* (можна назвати їх ще захисними, або ж перехідними до територій людської діяльності - сіножаті, пасовиська, сільськогосподарські поля, які не часто обробляються тощо).

Вивчення екомереж на всіх рівнях є важливими з своєї своєрідної точки зору. Але ми у цій роботі приділяємо уваги саме розгляду локальних екомереж, оскільки тут проектуються найдетальніші елементи загальної екомережі якоїсь більшої території. Варто тут відзначити їх точне місцезнаходження, за допомогою них можна знайти правильні рішення з розташування сельбищної зони населених пунктів, зон для рекреації, екомаршрутів, розміщення виробництва тощо.

Для виконання аналізу дослідження нами було описано вище територіальні особливості Вижницького району, який складається з дев'яти територіальних громад: Вижницької, Вашківцевої міських, Берегометської, Путильської селищних, Банилівської, Брусницької, Конятинської, Селятинської, Усть-Путиської сільських.

Для побудови загальної локальної екологічної мережі Вижницького району були використані картографічні матеріали - карти Власенка 2006 року масштабом 1:100000 (в 1 см 1 км) [32]. Щоб відобразити межі сучасного Вижницького району потрібно було використати кілька квадратів карт, їх назви

наступні: *Віков-де-Сус* - населений пункт Сучавського повіту Румунії, на півночі (додаток Г); *Коломия* - південно-східна частина Івано-Франківської області України (додаток Д); *Радівці* - північ Румунії, Сучавський повіт (додаток Е); *Рахів* - місто у східній частині Закарпатської області України (додаток Ж); *Чернівці* - обласний та адміністративний центр Чернівецької області та Чернівецького району України (додаток И). Тобто було використано всього 5 квадратів карт. Але щоб відобразити межі району, потрібно було обрізувати карти, оскільки для дослідження потрібні були деякі частини карт з населеними пунктами.

На них за допомогою комп'ютерно-графічної програми **Flash 5** було виділено спочатку межі державного кордону між Україною та Румунією, межі Чернівецької та Івано-Франківської областей, межу районів між Вишнівським та Чернівецьким районами, а також межі громад району. Карти Власенка зручні тим, що на них відображено межі сільських рад сіл за старим адміністративним поділом. На топографічних картах Власенка відображено також річки, водотоки, притоки, джерела, лісові масиви, лучну рослинність, пасовища та сіножаті, населені пункти, сільськогосподарські угіддя, тощо.

Також було виділено населені пункти, підписано їх назви, а також назви територіальних громад. Після цього ми нанесли гідрографічну мережу з підписами річок району та їх притоками. Бо за допомогою неї чітко можна виділити природні ядра та екологічні коридори. Основні річки району - Черемош, Сірет. Але кожна громада району має свої річки, які теж слугують екологічними коридорами, це річки: Сучава, Путила, Перкалаб, Виженка, Лустун, Борсуки, Миговка, Міхідра, Міходерка, Брусниця, Псярева, Глибочок, Бережниця, Бережонка, Коритниця. Виділена гідромережа району характеризується певними особливостями, які варто відзначити: вона густіша у області Покутсько-Буковинських Карпат, притоки відзначаються малою довжиною, великою швидкістю, беруть початок зі схилів гір, формуючи ерозійну здатність потоку, зливаються у більші гірські потоки які виконують вже ерозійно-транспортуючу функцію наносів різних за діаметром фракцій;

Передгірські річки, та їх притоки, характеризуються меншою швидкістю, меншими похилами, та більшою довжиною, їх мережа виділяється меншою густотою.

Надалі нами було встановлено, що лісові масиви Покутсько-Буковинських Карпат, та ліси Буковинського передгір'я, які і є тією самою Передкарпатською височиною є природніми ядрами для біорізноманіття локальної екологічної мережі Вижницького району (рисунок 3.1.). На схемі вони відображені темним зеленим кольором в умовних позначеннях (рисунок 3.2). Якщо поглянути на нашу виконану карту, то ними зайнято більшу половину району.

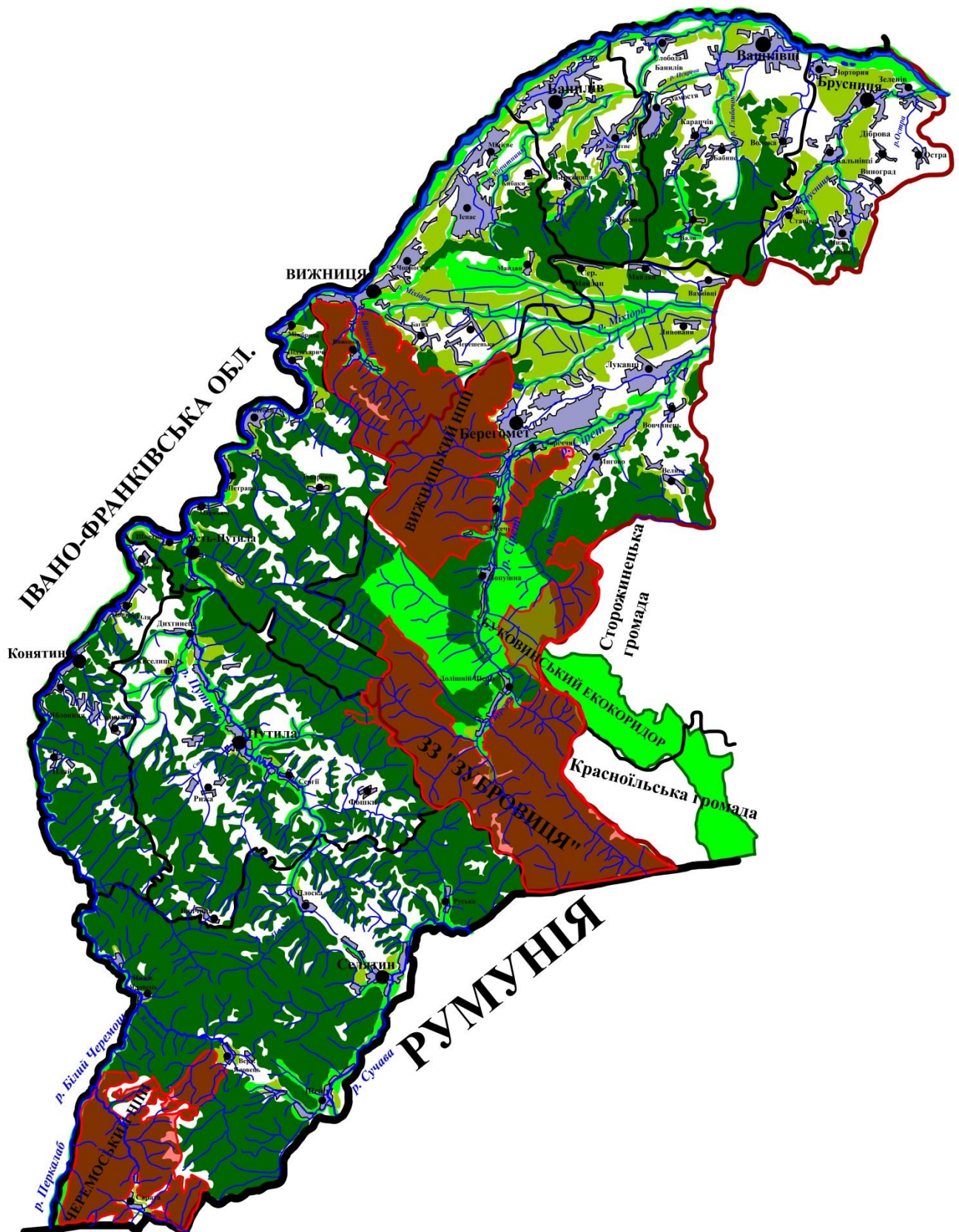

Рис. 3.1. Картосхема локальної екомережі Вижницького району

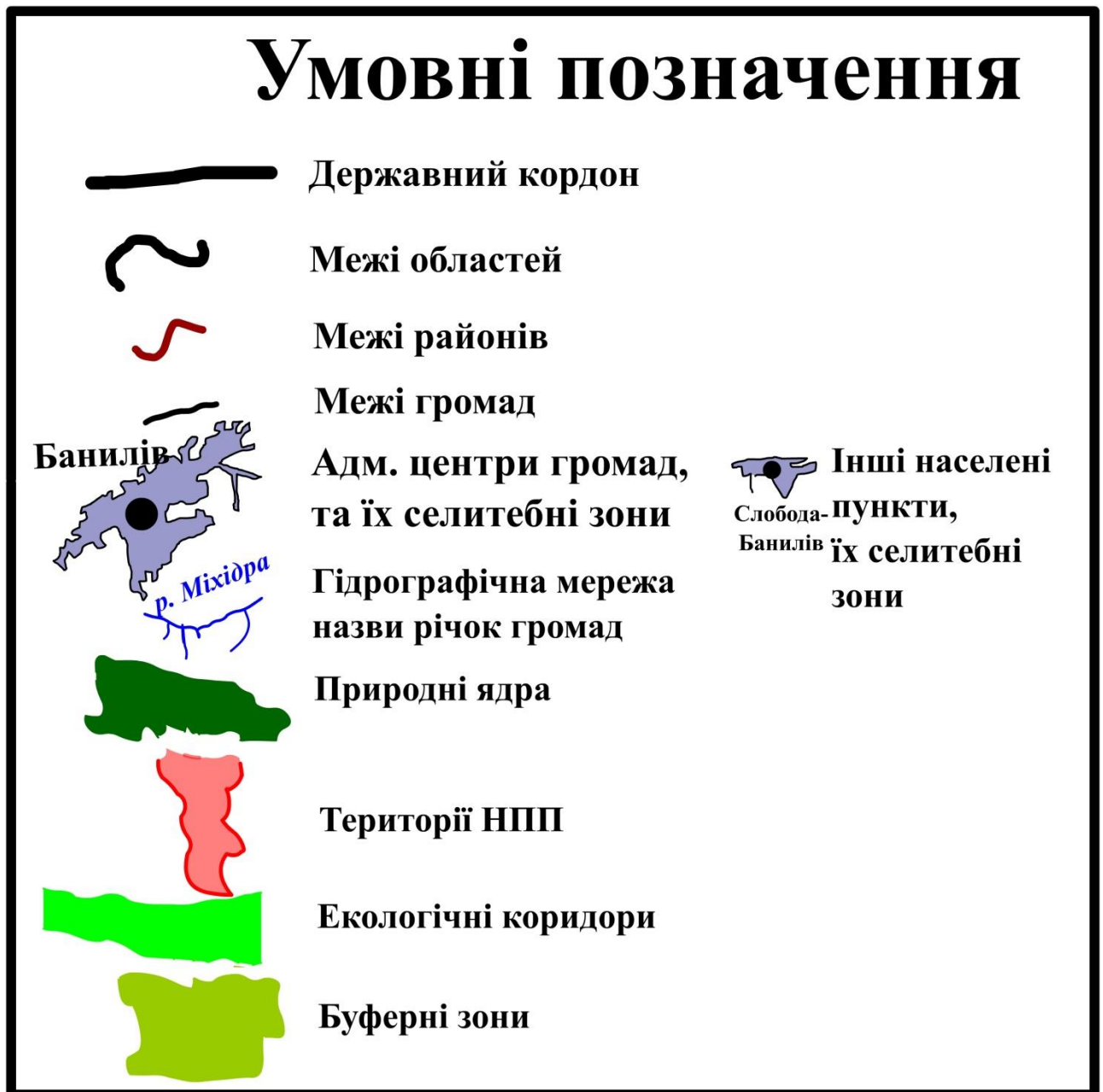

Рис. 3.2. Картосхема умовних позначень виконаної мережі

Варто відзначити території національних природних парків: НПП «Вижницький», який займає центрально-західну частину нашого району, та НПП «Черемоський», розташований у південно-західній частині, зоологічний заказник «Зубровиця» (південно-східна частина району). Вони позначені на виконаній схемі червоним фоном.

Щодо екологічних коридорів, нам потрібно зауважити, що це є ділянки у просторі. Вони зазвичай мають видовжену та лінійну форму, можна сказати «форми, які подібні до стрічки». Набувають ознак різної ширини, сполучають

природні ядра між собою. Вони є тими самими лінійно-видовженими водотоками, руслами, заплавними місцевостями та долинами. Формують важливу роль у формуванні екомережі.

На виконаній схемі виділяються три основних гідрологічних екологічних коридорів (відображені світлим зеленим кольором): Екокоридор «Черемош», екокоридор «Сірет» та екокоридор «Сучава». Їх можна відносити і до обласних екологічних коридорів, а останні два вказані відносяться до міждержавних, оскільки вони сполучають природні ядра за межами району.

Розглянемо детальніше ці *гідрологічні екокоридори*. *Екокоридор «Черемош»* простягається з південного-заходу на північний схід, а потім на схід, має значну протяжність. Залежно від форми долини він може розширюється у напрямку на північ, та звужуватися на території населених пунктів. Відповідно у гірських місцевостях ширина долини річки Черемош вузька, а виходячи з гір на більш рівнинну місцевість її форма змінюється із U-подібної на трапецієвидну та поступово розширюється. У Вижницькій, Банилівській, Вашківецькій, Брусницькій громадах цей коридор займає заплавні місцевості річки. У таких населених пунктах як Іспас, Мілієве, Банилів, Слобода-Банилів, Вашківці, Чорторія часто межа між заплавними місцевостями та селитебною зоною звужується, тим самим буферна (перехідна) зона майже відсутня у цих місцях. Колишні пасовища лугов зараз перетворюються у більш освоєні території громад та у майбутньому потребують більшої уваги. До цього коридору також відноситься нахилена горбиста територія між другою та третьою терасою річки Черемош, вона ще має назву «Забережж», висотою приблизно 20 метрів. Вона є прямолінійною формою долини річки Черемош, яка віддаляється від річки у південно-східному напрямку. Поясненням цьому є те що, у минулому водотік розширювався та зменшував свою швидкість, залишаючи свої наноси. Ця територія є залісненою переважно дубом, буком, грабом, вільхою, сполучається з природнім ядром лісового масиву у Вашківецькій громаді. Екокоридор «Черемош» сполучається

з екокоридором «Прут» та сполучає природні ядра Карпат та лісовими масивами у Чернівецькому районі.

Екокоридор «Сірет» займає меншу частину. Він сполучає Карпати та природні ядра Сторожинецької громади Чернівецького району. Його напрямок аналогічний напрямку долини річки Сірет: на північ до смт. Берегомет потім на північний схід у Вижницькому районі, південний схід у Чернівецькому районі. Як і перший розглянутий екокоридор, він також розширюється з виходом річки з гір. У Вижницькому районі він займає тільки одну громаду - Берегометську. Відповідно заплавні місцевості спостерігаються у населених пунктах Берегомет та Лукавці. На виконаній картосхемі видно, екокоридор цей вужчий ніж вище розглянутий. Він надалі продовжується у Сторожинецькій громаді.

Екокоридор «Сучава» знаходиться на півдні району Селятинської громади, який сполучає природоохоронні ліси НПП «Черемоський» та лісові масиви Румунії. На території України екокоридор відповідає напрямку течії річки Сучава - північний схід, схід та знаходиться на півдні Селятинської громади. На території Румунії напрямок - східний, у населеному пункті Фретеуцій-Векі змінює напрямок та південно-східний, та сполучається з екокоридором «Сірет» Цей екологічний коридор є основною сполучною ланкою між природніми ядрами, які розташовані на території Румунії: лісові масиви поблизу міста Сучава. Як і всі екокоридори цей також залежить від форми долини, яка розширюється з виходом з гір. Поблизу екокоридору спостерігаємо велику кількість сіл, селищ та містечок, чим і підтверджується підвищена антропогенна діяльність.

На виконаній картосхемі аналізу потребують також малі гідрологічні екологічні локальні коридори. Виділимо такі коридори як: «Путила» (Путильська, Усть-Путильська громади); «Міхідра-Міходерка» (Вижницька, Берегометська громади); «Коритниця» (Вижницька, Банилівська громади); «Бережниця-Бережонка» (Банилівська); «Псярева», «Глибочок» (Вашківецька громада); «Брусниця» (Брусницька). Вони є складовими коридорів розглянутих вище є невід'ємною частиною екомережі. У межах населених пунктах ці

екокоридори завдаються антропогенній діяльності, а поза їх межами розширюються.

Окремого розгляду потребують саме *буферні зони* локальної екомережі. Вони можна сказати є захисним елементом сполучних (екологічних коридорів) та природніх ядер. Вони виконують функцію захисту від зовнішніх та господарських діянь, а точніше від негативного людського впливу. На території району згідно Закону України «Про Екологічну мережу» можемо віднести: території сіножатей переважно поблизу гірських населених пунктів; території пасовищ; орні землі сільськогосподарських угідь, які не отримують мінеральних добрив.

У передгірських, більш рівнинних громадах району, таких як Банилівська, Вашківецька, Брусницька (частково Вижницька, Берегометська) із виконаної карти більш виражаються. Вони візуально мають більшу свою площу за рахунок більшої частки сільськогосподарських земель поруч, або на околиці селитебних зон населених пунктів громад. Пасовиська у цих громадах займають заплавні території річок, луки.

У гірських громадах (Селятинська, Усть-Путильська, Конятинська, Путильська) населені пункти нагадують хутірський тип заселення в горах. Освоєння земель відбувається у житлових зонах, більш заселені не широкі гірські долини річок Путила, Черемош. Тим самим, спостерігається менший антропогенний вплив, відповідно згідно виконаної карти там менш виражені буферні зони, які представлені переважно сіножатями та пасовищами поблизу житлових зон поблизу долин гірських річок та хутірського заселення поодиноких будинків у горах.

Можливості розвитку та вдосконалення екологічної мережі району та комплексна оцінка стану локальних екомереж громад.

Для того, щоб ефективніше відбувався процес покращення наявної екологічної мережі району, потрібно не тільки виділяти основні її складові елементи. На нашу думку, треба виконувати шляхи управління територіями більш децентралізовано. Щоб та чи інша громада була відповідальною за

охороною, використанням, освоєнням певних земель на своїй території. Було б добре, щоб громади мали не тільки генеральні плани, але й схеми або карти складових елементів екомережі.

Також доцільно, щоб кожен мешканець громади розумів свою причетність до території, на якій проживає, який вплив він може завдати навколишньому середовищу. Тут має відноситись на перше місце не власна вигода від господарської діяльності, а саме питання впливу на природу від своєї діяльності. Ці речі мають бути збалансованими. Для цього потрібно сприяти розвитку екологічної освіти серед населення.

З проведеного дослідження можна також виділити подібність рис для громад.

Перший блок: Банилівська, Вашківецька, Брусницька об'єднані територіальні громади. Громади мають одне природне ядро. Частина обласного гідрологічного екокоридору «Черемош», та менші екокоридори, які є його складовими. Значні буферні зони у вигляді сільськогосподарських угідь на околицях населених пунктів (рисунок 3.3). У населених пунктах Банилів, Слобода-Банилів, Вашківці, Чорторя, Зеленив селитебна зона знаходиться дуже близько до екокоридору. Заплавні місцевості зменшують свою площу, тим саме залишаючи менший простір для вільного пересування біорізноманіттю.

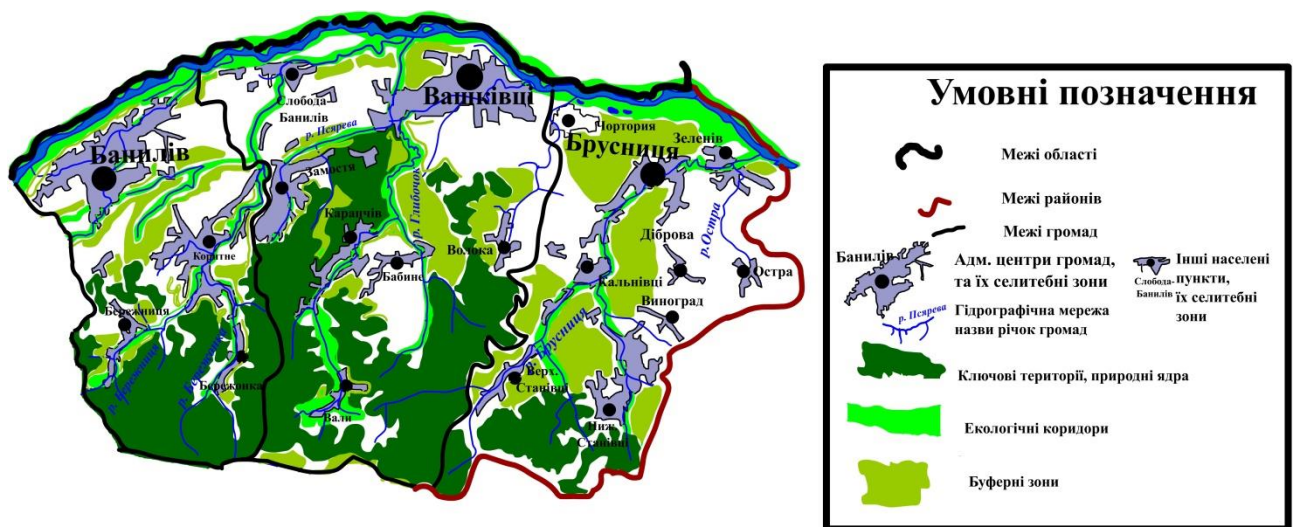

Рис. 3.3. Картосхема локальної екомережі Блоку 1.

Освоєння та експлуатація природних ресурсів в цих громадах призводить до знищенню видів рослин. Більша частина сільськогосподарських ділянок, які є складовими буферних зон все більше піддається впливу мінеральних добрив, які використовуються для збільшення врожайності сільськогосподарських культур. Деякі населені пункти дуже близько розташовані до природних ядер. Спостерігається відсутність перехідної зони між ними. Така освоєність земель потребує перегляду та охорони складових елементів екомережі, що у майбутньому призведе за допомогою подальшої децентралізації до відновленню природних екосистем.

Другий блок: Вижницька, Берегометська, Усть-Путильська об'єднані територіальні громади. У цьому блоці виражені більші за площею природні ядра, ніж у першому блоці. Екокоридори «Черемош» та «Сірет», а також «Міхідра» сполучають природні ядра лісових масивів північно-східних частин Покутсько-Буковинських Карпат та природних ядер у Вижницькій та Сторожинецькій громадах (рисунок 3.4) На картосхемі позначений також і виділений фахівцями *Буковинський екокоридор*. Фахівці виділили відстань між південною частиною Вижницького НПП і румунським кордоном. Вона складає двадцять шість кілометрів. Він є регіональним екокоридором. Наявні відновні території у вигляді НПП «Вижницький», ЗЗ «Зубровиця» виконують роль захисту та охорони лісових масивів від лісових рубок та збереженню рідкісних видів тварин та рослин.

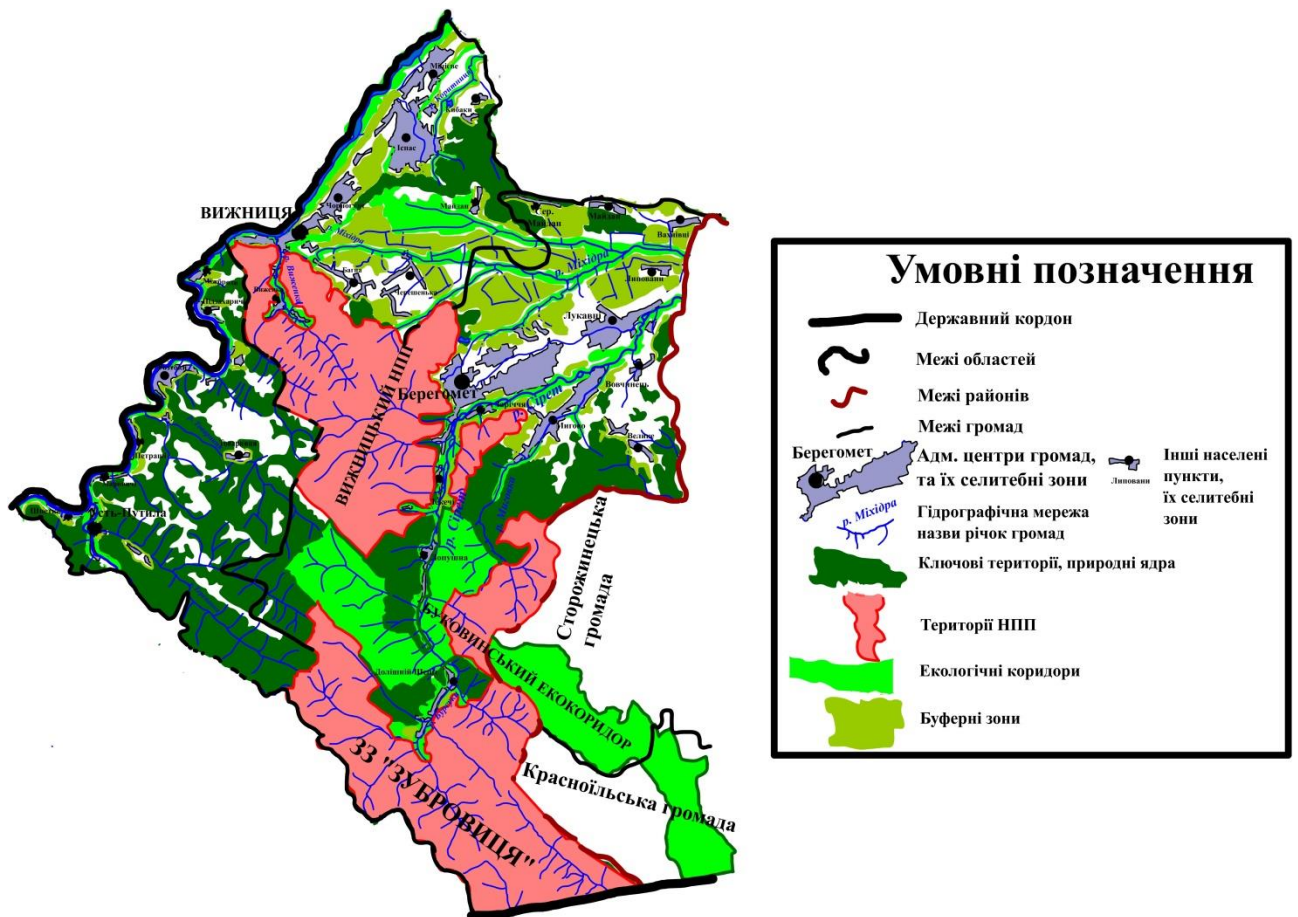

Рис. 3.4. Картосхема локальної екомережі Блоку 2.

Буферні зони переважно зосереджені у центральній частині Вижницької та північній частині Берегометської громад. Це сільськогосподарські угіддя поруч річки Міхидри та Міходерки. У гірській частині даного блоку вони представлені сіножатями та пасовиськами поодиноких поселень хутірського типу, які переважно розташовані в Усть-Путильській громаді. Такі населені пункти як: Долішній Шепіт, Лопушна, Лекечі, та села долини річки Черемош, селитебна зона яких залежить від ширини долини річки дуже близько знаходиться до лісових масивів та сполучних територій. Для цих громад потрібно розглянути питання подальшої охорони саме лісових масивів, збереженню їх недоторканості, та збільшити площі відновних територій. Потрібно також збільшити кількість екологічних стежок (зараз вони є тільки на території НПП «Вижницький»). Треба переглянути землі освоєння та землі, які призначені для використання природних ресурсів, для цього потрібно громадам

мати погодження з лісництвами, яке б діяло згідно закону. Доцільно збільшити відновні площі саме у цих громадах.

Третій блок: Путильська, Конятинська, Селятинська об'єднані територіальні громади. У цьому блоці наявна ситуація подібна до другого блоку (рисунк 3. 5) .

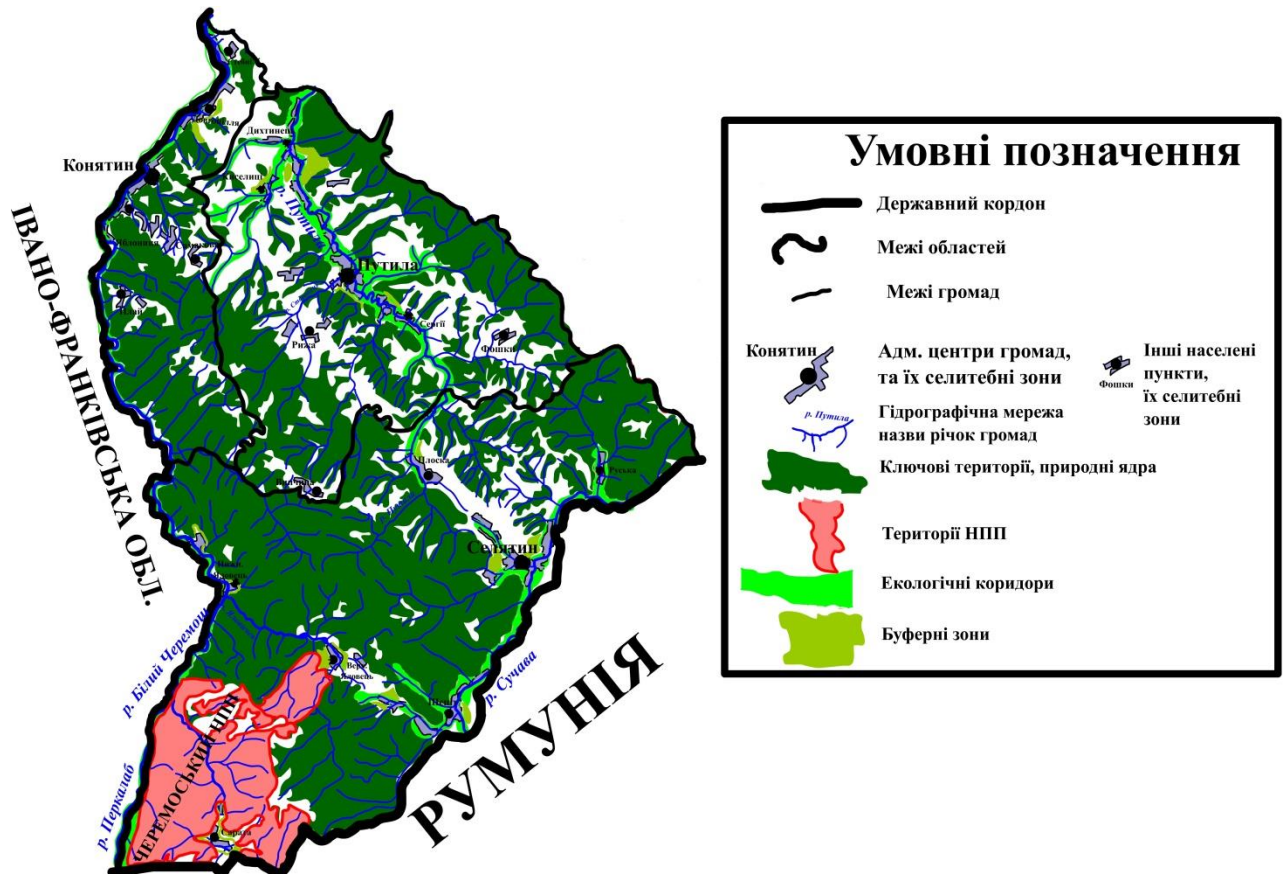

Рис. 3.5. Картосхема локальної екомережі Блоку 3.

Буферні території, не виражені майже. Являють собою тільки сіножаті та пасовиська поодиноких хутірських поселень на схилах гір. Великі за площею сільськогосподарські угіддя відсутні. Сполучними територіями є малі річки та вузькі їх долини між горами, екокоридор «Путила» є складовим екокоридору «Черемош». У Селятинській громаді розташований екокоридор «Сучава» - обласний та міждержавний екокоридор, який сполучає природні ядра у Сучавському повіті Румунії. Також тут знаходиться НПП «Черемоський». Ці громади потребують у майбутньому, як і інші, подальшого захисту своїх природних екосистем, вирішення проблем не тільки на місцевому, але й на

регіональному та міждержавному рівнях. Аргументом цьому виступає те, що ці території є прикордонними, і потребують спільного з сусідньою державою вирішення шляхів вдосконалення екологічної мережі.

3.2. Моделювання та виділення Буковинського екокоридору на основі досліджень фахівців

Проект, який проводили фахівці Буковинського екокоридору в 2010 році був складовим у розробці екологічних коридорів на території Карпат. Сюди відносяться дослідження фахівців Вижницького НПП та структурного підрозділу - Управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОВА.

Це проводилося для поєднання природоохоронних об'єктів. Фундаментом слугував досвід вивченості території. Створений проєкт виконано організацією «ІнтерЕкоЦентр», що знаходиться в Україні, центром екологічних консультацій, який знаходиться у Нідерландах та носить назву «Ecological Consultants», та за участі інших країн. Цей проєкт був реалізований разом з Міністерством охорони навколишнього природного середовища України. У тому ж році був виданий посібник.

Є певна кількість труднощів в реалізуванні екологічної мережі особливо в гірській місцевості. Можемо віднести сюди відсутність фінансування, недоробки законодавства саме щодо екологічних екокоридорів, відновлювальних та буферних територій. Тому для продуктивного застосування ідеї екомережі треба розробити визначення зв'язаності саме в екологічній сфері. Потрібно нам розробити засади інтеграції у вже явну загальну систему використання землі за цільовим призначенням. Віднесемо сюди ситуації домовленості з землевласниками, наявну інфраструктуру та транскордонні питання.

«...Ландшафтно-екологічне моделювання варіантів пролягання екокоридору полягає у визначенні найкращих, для перебування певних видів, ділянок ландшафту...», - описують автори посібника [1]. Продовжуючи ознайомлення з цим посібником, доходимо до поняття «ланцюг». Можна іншими словами охарактеризувати як ділянки ландшафту, які зв'язують між собою природоохоронні території.

Ми знаємо, що основною функцією екологічного коридору є міграції тварин, додається сюди і доступність та безпечність, доступ до їжі і води, якщо тваринам потрібно відстань екокоридором між сусідніми природними ядрами.

Автори посібника спочатку визначилися, які види тварин вибираються для моделювання екокоридорів, а пізніше розробили критерії для оцінки ландшафту. Дослідження проводилися на основі геопросторових даних (картографічні дані у ГІС). Ними створено картографічні моделі міграції таких тварин як: бурий ведмідь, зубр, дикий кіт, рись.

Нами, на основі зображень отриманих результатів цих досліджень, за допомогою комп'ютерної програми Flash5 на основі топографічних карт Власенка 2006 року було створено картографічну модель екокоридору для бурого ведмеда на території Чернівецької області (Додаток К). На ньому зображений коридор бурого ведмеда, мануальний (універсальний) екокоридор, Вижницький НПП, ЗЗ «Зубровиця», популяційні ділянки бурого ведмеда, та інші. Популяційні ділянки займають лісові масиви Покутсько-Буковинських Карпат. Екокоридор бурого ведмеда та екокоридор універсальний територіально збігається. В посібнику описується, що він простягається довжиною приблизно тридцять кілометрів (на території України), далі продовжується в Румунії. Північна його частина розташована у південній частині Вижницького НПП. Простягається на південний схід до кордону.

Буковинський екокоридор. Фахівці виділили відстань між південною частиною Вижницького НПП і румунським кордоном. Вона складає двадцять шість кілометрів. Це території сучасних адміністративних районів -

Вижницького та Чернівецького. Описується те, що більша частина цієї території вкрита лісами, які знаходяться в управлінні держлісгоспів. На півночі екокоридору (прилеглі до парку території) є кілька природоохоронних об'єктів, такі як: Заказник «Зубровиця», Черемоський національний парк. Селитебна зона села як Лопушна розташована на території заповідної зони.

«...При погляді з боку румунського кордону екокоридор запроектовано в обхід с. Лопушна з двох сторін – на південний захід та північний схід...», - вказується в посібнику [1].

Читаючи далі, ознайомлюємося, що автомобільна дорога від Берегомету перетинає два розгалуження екокоридору. Її назвали «зоною низької зв'язаності» (долина річки Сірет), яку можна побачити в додатку. Дослідники називають її «вузьким місцем». Це територія, яка просторово розташована між селами Долішній Шепіт та Лопушна. Вона вкрита приватними пасовищами людей і не є дуже розораною. Рух транспорту є низьким. Тому можна вважати, що є незначним чинником порушення екологічного зв'язку. Описується також про появу сміттєзвалища у дві тисячі дев'ятому році. В тому посібнику пише те, що всі ці елементи в загальному порушують зв'язаність цієї ділянки. До площі заказника «Зубровиця» було віднесено південно-східну частину екокоридору яка знаходиться у південно-західній частині Чернівецького району.

Подальші дії (по ідеї) мають стосуватися затвердження схеми цього екологічного коридору. Після складання картосхем і проведення консультацій відбувається наступний етап: затвердження державними органами та певними структурами відповідно до законів України.

Аналогічно на основі зображень отриманих результатів цих досліджень, за допомогою комп'ютерної програми Flash5 на основі топографічних карт Власенка 2006 року було створено картосхему Буковинського екокоридору. В *Додатку Л* представлена картосхема Буковинського екокоридору, виконана мною за допомогою програми Flash5, на основі топографічних карт Власенка (2006 р.), масштабом 1:100000. На ній відображено межі Буковинського

екокоридору, природоохоронні території Вижницького НПП, заказника «Зубровиця». На картосхемі зображено також землекористувачі, ними є ДП «Берегометське лісомисливське господарство» та ДП «Сторожинецький лісгосп».

Можемо відмітити відмінності досліджень фахівців проєкту створення екологічних коридорів щодо Буковинського екокоридору:

- Проєкт виділення Буковинського екокоридору відбувався на регіональному рівні, який відрізняється масштабністю, своїми розмірами, протяжністю, який з'єднує природоохоронні зони;
- Дослідження проводилися на основі геопросторових даних (картографічні дані у ГІС);
- Створені картографічні моделі екокоридорів для диких тварин.
- Дані результати отримані ще у 2010 році та потребують оновлення даних.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III.

Загалом, можна узагальнити наступне:

На сьогоднішній день вже створюються екомережі на регіональному рівні, а також деякі на місцевому, тобто локальні. Для Чернівецької області зараз актуальним є питання створення локальних екомереж. Тут проєктуються найдетальніші елементи загальної екомережі якоїсь більшої території. Варто тут відзначити їх точне місцезнаходження, за допомогою них можна знайти правильні рішення з розташування населених пунктів, зон для рекреації, екомаршрутів, розміщення виробництва тощо. Це допоможе у майбутньому розвивати громади (на подальшій децентралізації). Більш збалансовано та раціональніше використовувати ресурсів території, а також збереженню біорізноманіття.

У Вижницькому районі (і не тільки) можна виділити такі складові виконаної локальної екомережі: *ключові території* (або ж іншими словами

природні ядра – лісові масиви), екологічні коридори (водотоки, річки, їх долини, заплавна та лучна місцевість) , *буферні зони* (можна назвати їх ще захисними, або ж перехідними до територій людської діяльності – сіножаті, пасовиська, сільськогосподарські поля, які не часто обробляються тощо).

Лісові масиви виконаної картосхеми представляють собою Покутсько-Буковинські Карпати, та ліси Буковинського передгір'я, які і є тією самою Передкарпатською височиною складають природні ядра локальної екологічної мережі Вижницького району.

Додається ще **відновні території - НПП «Вижницький»**, який займає центрально-західну частину нашого району, та **НПП «Черемоський»**, розташований у південно-західній частині, ЗЗ «Зубровиця» (південно-східна частина району).

На виконаній схемі чітко виділяються **три основні гідрологічні екокоридори**: Екокоридор **«Черемош»**, екокоридор **«Сірет»** та екокоридор **«Сучава»**. Їх можна відносити і до обласних екологічних коридорів, а останні два вказані відносяться до міждержавних, оскільки вони сполучають природні ядра за межами району в Сторожинецькій громаді та інших громадах Чернівецького району. На виконаній картосхемі відображено і **«Буковинський екокоридор»**. Він створений фахівцями Вижницького НПП і зоологами ЗЗ «Зубровиця» на основі досліджень проведених у 2010 році.

Інші локальні екокоридори - «Путила» (Путильська, Усть-Путильська громади); *«Міхідра-Міходерка»* (Вижницька, Берегометська громади); *«Коритниця»* (Вижницька, Банилівська громади); *«Бережниця-Бережонка»* (Банилівська); *«Псярева», «Глибочок»* (Вашківецька громада); *«Брусниця»* (Брусницька). Вони є складовими коридорів розглянутих вище є невід'ємною частиною екомережі. У межах населених пунктах ці екокоридори завдаються антропогенній діяльності, а поза межами населених пунктах доволі розширюються.

Буферні зони є захисним елементом природніх ядер та екологічних коридорів, вони виконують функцію захисту від зовнішніх та господарських

діянь, а точніше від негативного людського впливу. У *передгірських, більш рівнинних громадах району*, таких як Банилівська, Вашківецька, Брусницька (частково Вижницька, Берегометська) із виконаної карти більш виражаються, та мають більшу свої площу за рахунок більшої частки сільськогосподарських земель поруч, або на околиці населених пунктів громад. Пасовиська у цих громадах займають заплавні території річок, луки. У *гірських громадах* (Селятинська, Усть-Путильська, Конятинська, Путильська) населені пункти нагадують хутірський тип заселення в горах. Освоєння земель відбувається у житлових зонах, більш заселені не широкі гірські долини річок Путила, Черемош. Тим самим спостерігається менший антропогенний вплив, відповідно згідно виконаної карти там менш виражені буферні зони, які представлені переважно сіножатями та пасовищами поблизу житлових зон у долинах гірських річок та хутірського заселення поодиноких будинків у горах.

Виділяється також подібність рис для громад:

Перший блок: Банилівська, Вашківецька, Брусницька ОТГ. Громади мають одне природне ядро. Частина екокоридору «Черемош», та менші екокоридори, які є його складовими, та значні буферні зони у вигляді сільськогосподарських угідь на околицях сіл. У населених пунктах Банилів, Слобода-Банилів, Вашківці, Чортория, Зеленів селитебна зона знаходиться дуже близько до екокоридору, заплавні місцевості зменшують свою площу, тим саме залишаючи менший простір для вільного пересування біорізноманіттю. Більша частина сільськогосподарських ділянок, які є складовими буферних зон все більше піддається впливу мінеральних добрив. Деякі населені пункти дуже близько розташовані до природніх ядер, спостерігається відсутність перехідної зони між ними.

Другий блок: Вижницька, Берегометська, Усть-Путильська ОТГ. Спостерігаються кілька природніх ядер, які більші за площею, ніж у першому блоці. Екокоридори «Черемош» та «Сірет», а також «Міхідра» сполучають природні ядра лісових масивів північно-східних частин Покутсько-Буковинських Карпат та природніх ядер у Вижницькій та Сторожинецькій

громадах. На картосхемі позначений також і виділений фахівцями Буковинський екокоридор. Фахівці виділили відстань між південною частиною Вижницького НПП і румунським кордоном. Вона складає двадцять шість кілометрів. Він є регіональним екокоридором. Наявні відновні території у вигляді НПП «Вижницький», ЗЗ «Зубровиця» виконують роль захисту та охорони лісових масивів від лісових рубок та збереженню рідкісних видів тварин та рослин. Буферні зони переважно зосереджені у центральній частині Вижницької та північній частині Берегометської громад, це с/г угіддя, які знаходяться поруч річок Міхідра та Міходерка. У гірській частині вони представлені сіножатями та пасовиськами поодиноких поселень хутірського типу, які переважно розташовані в Усть-Путильській громаді. Такі села як: Долішній Шепіт, Лопушна, Лекечі, та села долини річки Черемош, селитебна зона яких залежить від ширини долини річки дуже близько знаходиться до лісових масивів та сполучних територій. В деяких місцях буферна зона взагалі відсутня.

Третій блок: Путильська, Конятинська, Селятинська ОТГ. У цьому блоці наявна ситуація подібна до другого блоку. Буферні території являють собою тільки сіножані та пасовиська поодиноких хутірських поселень на схилах гір. Великі за площею сільськогосподарські угіддя відсутні. Екологічними коридорами є малі річки та вузькі їх долини між горами, екокоридор «Путила».

ВИСНОВКИ

Вся ця інформація підводить нас до узагальнення того, що роль екологічної мережі і територіальні особливості району є дуже важливими для формування локальної екологічної мережі та у майбутньому буде вигравати вирішальне значення для розвитку громади. Підведемо основні підсумки:

1. Застосування екологічної політики, а саме екологічної складової підтверджує важливість її застосування в розвиток території і просторове планування, та є надзвичайно актуальними на наш час. Це стосується особливо також майбутнього стану. Аргументом доказу важливості зміни клімату, збереження біологічного різноманіття, збереження територіальних особливостей, унікальності природи, збереження життя людини, зменшення захворюваності. Посилення важливості екологічної складової відбулося у останні десятиліття. *Екологічна політика здійснюється на державному (національному), регіональному, місцевому рівнях.* Законодавча база екологічної складової і екологічної мережі зазнала значного розвитку із практики законодавчої бази Європейських країн та ЄС. Важливість застосування, етапи здійснення екологічної політики можна знайти в програмах, проектах нашої держави. Відповідні нормативні документи, такі як закони України *«Про екологічну мережу», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про ландшафти», «Про природно-заповідний фонд»,* висвітлюють основний базис регулювання екологічної складової на певній території. Поставлені також питання в Указом Президента *«Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.»*. Але екологічне питання наразі не цілком застосовується у плануванні розвитку територій, а тому потребує детального розгляду та вивчення на майбутнє.

2. *Екомережа* - сукупність або набір незайманих територій, або недоторканої природи де позбавлений прямий і непрямий вплив людини на життя рослинного та тваринного світу. *Роль екомережі на міжрегіональному*

рівні України має визначний характер для збалансованого розвитку. До складових екомережі відносять природні ядра, екологічні коридори, буферні зони, зони ПЗФ, зони радіактивного забруднення, тощо. Правильно сформовані, тобто утворені, реалізовані екологічні мережі відіграють надзвичайно важливу роль у підвищенні стійкості природних екологічних систем.

Методика досліджень вже застосовувалась раніше, з використанням *рядів геопланувальних моделей і документів*. Важливим є планування, а саме *ландшафтне планування* - значущий інструмент європейського планування, що забезпечує впровадження у політику принципів збалансованого розвитку. У Європейських країнах затверджений документ (він на сьогодні вважається основним стратегічним документом) *«Територіальний порядок денний 2020»*. Він був прийнятий у 2011 році. У ньому розглядається пріоритети, те що у найпершу чергу має відбуватися для просторового розвитку, а також механізми. В Україні на сьогодні затверджена та запропонована *геопланувальна парадигма, що є основним методологічним фундаментом у цій сфері. Генеральна схема планування території України є найголовнішим планувальним документом*, вона затверджується певним Законом України. На місцевому рівні створюються *плани населених пунктів, зонування територій а також детальні плани, схеми*. Вони є основним базисом у формуванні екомереж. Проєкт Закону України *«Про стратегічну екологічну оцінку»* подає основні, важливі чотири вимоги та етапи.

3. Історичні особливості досліджуваного району неоднорідні. Це пов'язано з природними умовами, формою рельєфу, ресурсами які є на території. Громади переважно рівнинного характеру характеризуються значними археологічними, культурними пам'ятками, що пояснюється тим, що здавна людина обирала осілий спосіб життя на територіях, які мають значний земельний ресурс, де можна обробляти землю. Гірські громади характеризуються освоєнням території пізніше ніж рівнинні, спричинені під час навал та переслідувань, заселені людьми переважно у долинах річок.

Хронологія історії Вижницького району майже ідентична з історією інших українських земель. Відповідно, проаналізовані історичні особливості громади, району, або ж області є важливим чинником формування екологічної мережі, для охорони цих земель.

1) Соціально-економічний розвиток Вижницького району знаходиться на високому рівні забезпечення життєдіяльності проживаючого населення в районі, достатньо розвинута соціальна інфраструктура; 2) Гірські громади району (Селятинська, Путильська, Усть-Путильська, Конятинська, частково Вижницька та Берегометська) мають високий ПРП, значний потенціл туризму, лісових, рекреаційних, водних, але характеризуються недостатньо розвинутою транспортною інфраструктурою, соціальною сферою; 3) Передгірські громади, які розташовані на більш на вирівняних, широких акумулятивних терасах першого порядку річки Черемош (частково Вижницька, Берегометська, а також Банилівська, Вашківецька, Брусницька мають сільськогосподарський потенціал, значну площу земельних ділянок для подальшого раціональнішого освоєння; 4) Район посідає визначне місце у туристичній сфері розвитку, але подалі потребує вдосконалення завдяки подальшій децентралізації та фінансування, більшість громад району володіють високим рівнем підприємницької активності громадян, спостерігається значний трудовий ресурс, але є низька зайнятість населення, середній рівень безробіття, відтік молоді у великі міста та за кордон; 5) Наявний різноманітний потенціал Вижницького району потребує ще вдосконалення у кожній галузі діяльності соціально-економічної сфери, застосуванню правильних, раціональних підходів ведення господарства та забезпечення життєдіяльності населення, що покращить у майбутньому умови проживання.

4. Загалом, *природні умови району* характеризуються великою різноманітністю з півдня на північ - від Покутсько-Буковинських Карпат до Передкарпатської височини. Південь району являє собою круті гірські хребти (Скибова зона середньогір'я), центральна частина виражена низькогірними хребтами висотою 600 м. Північ району - розчленовані, горбисті форми,

змінені з часом водною ерозією Черемошу та Сірету Передкарпатської височини. Клімат помірно-континентальний, ґрунти дерново-підзолисті, буроземні. Природні умови сприятливі для ведення господарства, створення природоохоронних зон, екомереж. Район виділяється серед інших районів області вищою часткою лісових масивів області, та природно-заповідного фонду. Діють два національні природні парки – «Вижницький», та «Черемоський», які виконують вирішальну роль у охороні, відновленні рідкісних видів рослин та тварин району. Наявна також значна кількість геологічних, гідрологічних, ботанічних природних пам'яток, а також наявні у межах міст Вижниця та Вашківці та смт. Берегомет парки садово-паркового мистецтва.

Екологічна ситуація в районі постійно змінюється. У районі спостерігається підвищена антропогенна діяльність саме у передгірській частині. У гірській території виражена більш природоохоронна діяльність, та обмежений вплив людини. Система централізованого водопостачання наявна у містах Вижниця та Вашківці, але охоплені неповністю, більшість жителів району користуються колодзями. Очисних споруд немає, стічні води потрапляють у річки, тим саме забруднюючи поверхневі води. Мережа трубопроводів газопостачання охоплена до половини домогосподарств району. Спостерігається мала кількість підприємств та низькі викиди в атмосферу речовин. Гірські громади характеризуються чистим повітрям. На території виявлено зростання в повітрі вуглекислого газу, що пов'язано з глобальним потеплінням та змінами клімату. Вижницький район чітко виділяється з-поміж інших районів області за вмістом шкідливих речовин у повітрі, це робить його більш екологічно чистим поки що.

5. На сьогоднішній день вже створюються екомережі на регіональному рівні, а також деякі на місцевому, тобто локальні. Для Чернівецької області зараз актуальним є питання створення локальних екомереж. Тут проектується найдетальніші елементи загальної екомережі якоїсь більшої території. Варто тут відзначити їх точне місцезнаходження, за допомогою них можна знайти

правильні рішення з розташування населених пунктів, зон для рекреації, екомаршрутів, розміщення виробництва тощо. Це допоможе у майбутньому розвивати громади (на подальшій децентралізації). Більш збалансовано та раціональніше використовувати ресурсів території, а також збереженню біорізноманіття.

У Вижницькому районі (і не тільки) можна виділити такі складові виконаної локальної екомережі: *ключові території* (або ж іншими словами *природні ядра – лісові масиви*), *екологічні коридори* (водотоки, річки, їх долини, заплавна та лучна місцевість), *буферні зони* (можна назвати їх ще захисними, або ж перехідними до територій людської діяльності – сіножаті, пасовиська, сільськогосподарські поля, які не часто обробляються тощо).

Лісові масиви виконаної картосхеми представляють собою Покутсько-Буковинські Карпати, та ліси Буковинського передгір'я, які і є тією самою Передкарпатською височиною складають природні ядра локальної екологічної мережі Вижницького району.

Додається ще **відновні території** - **НПП «Вижницький»**, який займає центральну-західну частину нашого району, та **НПП «Черемоський»**, розташований у південно-західній частині, ЗЗ «Зубровиця» (південно-східна частина району).

На виконаній схемі чітко виділяються **три основні гідрологічні екокоридори**: Екокоридор **«Черемош»**, екокоридор **«Сірет»** та екокоридор **«Сучава»**. Їх можна відносити і до обласних екологічних коридорів, а останні два вказані відносяться до міждержавних, оскільки вони сполучають природні ядра за межами району в Сторожинецькій громаді та інших громадах Чернівецького району. На виконаній картосхемі відображено і **«Буковинський екокоридор»**. Він створений фахівцями Вижницького НПП і зоологами ЗЗ «Зубровиця» на основі досліджень проведених у 2010 році.

Інші локальні екокоридори - **«Путила»** (Путильська, Усть-Путильська громади); **«Міхідра-Міходерка»** (Вижницька, Берегометська громади); **«Коритниця»** (Вижницька, Банилівська громади); **«Бережниця-Бережонка»**

(Банилівська); *«Псярева»*, *«Глибочок»* (Вашківецька громада); *«Брусниця»* (Брусницька). Вони є складовими коридорів розглянутих вище є невід'ємною частиною екомережі. У межах населених пунктах ці екокоридори завдаються антропогенній діяльності, а поза межами населених пунктах доволі розширюються.

Буферні зони є захисним елементом природніх ядер та екологічних коридорів, вони виконують функцію захисту від зовнішніх та господарських діянь, а точніше від негативного людського впливу. У *передгірських, більш рівнинних громадах району*, таких як Банилівська, Вашківецька, Брусницька (частково Вижницька, Берегометська) із виконаної карти більш виражаються, та мають більшу свої площу за рахунок більшої частки сільськогосподарських земель поруч, або на околиці населених пунктів громад. Пасовиська у цих громадах займають заплавні території річок, луки. У *гірських громадах* (Селятинська, Усть-Путильська, Конятинська, Путильська) населені пункти нагадують хутірський тип заселення в горах. Освоєння земель відбувається у житлових зонах, більш заселені не широкі гірські долини річок Путила, Черемош. Тим самим спостерігається менший антропогенний вплив, відповідно згідно виконаної карти там менш виражені буферні зони, які представлені переважно сіножатями та пасовищами поблизу житлових зон у долинах гірських річок та хутірського заселення поодиноких будинків у горах.

Виділяється також подібність рис для громад:

Перший блок: Банилівська, Вашківецька, Брусницька ОТГ. Громади мають одне природнє ядро. Частина екокоридору «Черемош», та менші екокоридори, які є його складовими, та значні буферні зони у вигляді сільськогосподарських угідь на околицях сіл. У населених пунктах Банилів, Слобода-Банилів, Вашківці, Чорторя, Зеленів селитебна зона знаходиться дуже близько до екокоридору, заплавні місцевості зменшують свою площу, тим саме залишаючи менший простір для вільного пересування біорізноманіттю. Більша частина сільськогосподарських ділянок, які є складовими буферних зон все більше піддається впливу мінеральних добрив. Деякі населені пункти дуже

близько розташовані до природніх ядер, спостерігається відсутність перехідної зони між ними.

Другий блок: Вижницька, Берегометська, Усть-Путильська ОТГ. Спостерігаються кілька природніх ядер, які більші за площею, ніж у першому блоці. Екокоридори «Черемош» та «Сірет», а також «Міхідра» сполучають природні ядра лісових масивів північно-східних частин Покутсько-Буковинських Карпат та природніх ядер у Вижницькій та Сторожинецькій громадах. На картосхемі позначений також і виділений фахівцями Буковинський екокоридор. Фахівці виділили відстань між південною частиною Вижницького НПП і румунським кордоном. Вона складає двадцять шість кілометрів. Він є регіональним екокоридором. Наявні відновні території у вигляді НПП «Вижницький», ЗЗ «Зубровиця» виконують роль захисту та охорони лісових масивів від лісових рубок та збереженню рідкісних видів тварин та рослин. Буферні зони переважно зосереджені у центральній частині Вижницької та північній частині Берегометської громад, це с/г угіддя, які знаходяться поруч річок Міхідра та Міходерка. У гірській частині вони представлені сіножатями та пасовиськами поодиноких поселень хутірського типу, які переважно розташовані в Усть-Путильській громаді. Такі села як: Долішній Шепіт, Лопушна, Лекечі, та села долини річки Черемош, селитебна зона яких залежить від ширини долини річки дуже близько знаходиться до лісових масивів та сполучних територій. В деяких місцях буферна зона взагалі відсутня.

Третій блок: Путильська, Конятинська, Селятинська ОТГ. У цьому блоці наявна ситуація подібна до другого блоку. Буферні території являють собою тільки сіножані та пасовиська поодиноких хутірських поселень на схилах гір. Великі за площею сільськогосподарські угіддя відсутні. Екологічними коридорами є малі річки та вузькі їх долини між горами, екокоридор «Путила».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башта А., Проценко Л., Деодатус Ф., та ін. Створення екологічних коридорів в Україні : посібник щодо законодавства, ландшафтно-екологічного моделювання та менеджменту для поєднання природоохоронних об'єктів на підставі досвіду в Карпатах / ред. Д. Флоріс, Л. Проценко. Київ : журнал «Радуга» 2010. 160 с
2. Вижницький район (схема планування територій). Київ. 2016. URL:<http://new.vnrda.gov.ua/images/doc/shema2017/2016.compressed.pdf> (дата звернення: 16.05.2023).
3. Воропай Л. І., Куниця М.О. Українські Карпати: фізико-географічний нарис. Київ : Радянська школа, 1966. 166 с.
4. Державне управління: удосконалення та розвиток. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=665> (дата звернення: 06.02.2023).
5. Документ «Стратегія розвитку Банилівської громади до 2027 року». Офіційний сайт Банилівської громади. URL: <https://banylivska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 29.03.2023).
6. Документ «Стратегія розвитку Берегометської громади до 2027 року». Офіційний сайт Берегометської громади. URL: <https://beregomet-gromada.gov.ua/2022/02/11/%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%b3%d1%96%d1%8f%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%82%d0%ba%d1%83-%d0%b3%d1%80%d0%be%d0%bc%d0%b0%d0%b4%d0%b8/> (дата звернення: 29.03.2023).
7. Документ «Стратегія розвитку Вашківецької громади до 2027 року». Офіційний сайт Вашківецької громади. URL:<https://vashkivetska-gromada.gov.ua/news/1635929599/> (дата звернення: 29.03.2023).
8. Документ «Стратегія розвитку Конятинської громади до 2027 року». Офіційний сайт Конятинської громади. URL: <https://konyatynska-gromada.gov.ua/news/1639647845/> (дата звернення: 29.03.2023).

9. Документ «Стратегія розвитку Селятинської громади до 2027 року». Офіційний сайт Селятинської громади. URL: <https://selyatynska-gromada.gov.ua/strategiya-rozvitku-11-05-18-23-04-2021/> (дата звернення: 29.03.2023).
10. Екологічна мережа. Глава 4.3. Брусак В. Кричевська Д., Сенчина Б. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Ekomerezha442-456.pdf> (дата звернення: 16.04.2023).
11. Інтеграція екологічної складової в просторові плани громад (методичні настанови). Київ : Інститут географії НАН України. 2020. 168 с.
12. Історія Вишнівського району. URL:https://rayradavn.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=18:istoriia-vyzhnytskoho-raionu&catid=13&Itemid=118 (дата звернення: 18.04.2023).
13. Кожуріна М.С. Деякі питання геоморфології долини ріки Черемош. Чернівці: *Наукові записки ЧДУ. Сер. географічна*. 1955. вип. 1. Том XIII. С.60-69.
14. Кондратюк. Т. Окремі проблеми формування національної екологічної мережі. *Підприємництво, господарство і право: щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал*. 2016. №5. С. 53-57.
15. Кравчук Я.С. Геоморфологія Передкарпаття. Львів: *Меркатор*. 1999. 188 с.
16. Ландшафтне планування в Україні / під ред. Л.Г. Руденка. Реферат. Київ, 2014. 144 с.: іл.
17. Методика інтеграції екологічної складової розвитку у просторове планування України (регіональний рівень) / під ред. Л.Г. Руденка. Київ, 2016. 72 с.
18. Місцеве самоврядування України: Вишнівська міська громада. Стратегія сталого розвитку Вишнівської ОТГ. URL :<https://vnmiscrada.gov.ua/strategiya-rozvitku-10-48-35-14-02-2022/> (дата звернення: 11.04.2023).

19. Місцеве самоврядування України: Селятинська сільська територіальна громада. URL: <https://selyatynska-gromada.gov.ua/selyatin-17-13-23-29-05-2018/> (дата звернення: 29.03.2023).
20. Національна доповідь про реалізацію національної екологічної політики / за наук. ред. О.І. Бондаря. Херсон, 2016. 120 с.
21. Офіційний сайт Вижницького національного природного парку. URL: <https://vyzhnyskyi-park.in.ua/> (дата звернення 12.04.2023).
22. Офіційний сайт Черемоського національного природного парку. URL: <https://cheremoskyi-park.in.ua/> (дата звернення 12.04.2023).
23. Паспорт Вижницького району Чернівецької області. Вижницька районна державна адміністрація (Районна військова адміністрація). URL:https://rada.info/upload/users_files/04062086/ae0ba1d031540054cc7f05a8381e3419.pdf (дата звернення: 18.04.2023).
24. Про екологічну мережу України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2004. №45. С. 502–511.
25. Про екологічну мережу України : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text> (дата звернення: 06.02.2023).
26. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2000. №47. С. 405–482
27. Про ландшафти : Закон України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF40E00B.html (дата звернення: 06.02.2023).
28. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354—19> (дата звернення: 06.02.2023).
29. Пропозиції Президента до Закону про «Стратегічну екологічну оцінку». Офіційний веб-портал Верховної ради України. № 3259 від 08.10.2015. Сесія реєстрації: 3 сесія VIII скликання. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3259&skl=9 (дата звернення: 08.04.2023).

30. Сайт Джіованні Наса. URL: <https://giovanni.gsfc.nasa.gov/giovanni/> (дата звернення: 04.04.2023).
31. Теслович М. В., Кричевська Д. А. Історичні та геопросторові аспекти формування екомережі Закарпатської області. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. Харків. 2021. № 5. С. 299-317.
32. Топографічні карти заходу України Власенка. Київ. 2006. URL: <https://maps.vlasenko.net/map1k-2006.html> (дата звернення: 16.04.2023).
33. Топчієв О. Г., Шашеро А . М . Геопланування як напрям предметної та методологічної трансформації сучасної географії. *Часопис соціально-економічної географії. ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Харків. 2011. С 18-26.
34. Указ Президента України «Про створення НПП «Вижницький» Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/95#Text> (дата звернення: 20.03.2023).
35. EU Compendium of Spatial Planning System sand Policies. Luxembourg. he Office or Official Publications of European Communities. 1997. URL: http://commin.org/upload/Glossaries/European_Glossary/EU_compendium_No_28_of_1997.pdf (дата звернення: 21.02.2023).
36. Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent CEMAT. 2000. Р.12. URL:<http://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=4747> (дата звернення: 21.02.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Табл. 1

Соціально-економічний розвиток громад Вижницького району

Назва громади	Населення, Приріст населення	Площа громади, км ²	Наявний потенціал громади	Перспектива соціально-економічного розвитку громади
Банилівська	7358 Від'ємний приріст (тенденція до зменшення населення)	79.62	• Сприятливі природно-кліматичні умови; • Сільськогосподарський потенціал (17 фермерств); • Високий трудовий ресурс; • Наявність значних земельних ресурсів; • Розвинуте овочівництво та рибництво; • Достатній рівень інфраструктури громади; • Висока підприємницька активність громадян громади; • Високий обсяг сільського бюджету громади. • Потенціал громади для розвитку мережі сонячних панелей.	• Зростання інтересу іноземних інвесторів до можливості інвестування в сільське господарство; • Формування механізмів підтримки малого та середнього бізнесу; • Створення нових робочих місць у громаді у галузях соціально-економічного розвитку; • Можливості кооперування для виготовлення екочистої продукції; • Перспектива подальшої транскордонної співпраці з країнами ЄС.

Берегометська	18387 Від'ємний приріст (тенденція до зменшення населення)	491.9	• Високий трудовий ресурс; • Досить розвинуте сільськогосподарське виробництво (12 с/г підприємств); • Значний потенціал природно-ресурсного потенціалу - лісові, водні, рекреаційні, корисні копалини; • Екологічно чисте повітря; • Наявність територій ПЗФ – НПП «Вижницький» • Досить розвинута інфраструктура; • Високий обсяг бюджету громади; • Висока підприємницька активність громадян громади; • Значна історико-культурна спадщина громади; • На високому рівні розвинута деревообробна галузь; • Наявність туристичного потенціалу громади.	• Створення нових робочих місць у громаді у галузях соціально-економічного розвитку; • Можливість утворення нового інформаційно-туристичного центру; • Зростання проінформованості зеленого туризму громади в інші регіони України; • Привабливість екологічно чистого середовища для іноземних інвесторів; • Вдосконалення внутрішньої транспортної мережі громади між населеними пунктами.
--	--	---------------------	--	--

Вашківецька	12906 Від'ємний приріст (тенденція до зменшення населення)	136.22	• Сприятливі природно-кліматичні умови; • Наявність значних природних ресурсів: це земельні, водні, лісові, ландшафтні; • Досить розвинена транспортна мережа; • Високий трудовий ресурс; • Висока підприємницька активність громадян громади; • Добре розвинена інфраструктура; • Підтримка економічної активності сільських територій; • Значна етнографічна спадщина громади; • Наявність вільних земельних ділянок, промислових об'єктів; • Достатня база для ведення с/г громади.	• Зростання інтересу іноземних інвесторів до можливості інвестування в сільське господарство; • Створення нових робочих місць у громаді у галузях соціально-економічного розвитку; • Привабливість екологічно чистого середовища для інвесторів; • Перспектива подальшої транскордонної співпраці з країнами ЄС; • Подальший розвиток туристичної сфери; • Екологізація с/г продукції виробництва громади.
--	--	----------------------	---	---

Вижниця	17058 Додатній приріст населення (тенденція до збільшення)	183.43	• Хороше географічне розташування, та комунікації; • Високий трудовий ресурс; • Великий дохід бюджету громади; • Наявність туристичного потенціалу громади; • Значний потенціал природно-ресурсного потенціалу - лісові, водні, рекреаційні, корисні копалини; • Наявність територій ПЗФ – НПП «Вижницький»; • Досить розвинута інфраструктура; • Діюче комунальне підприємство; • Добре організовані освітні послуги та охорони здоров'я; • Значна історико-культурна спадщина громади; • Наявність туристичного потенціалу громади; • Наявність інвестиційного паспорта і можливостей; • Добре розвинута деревообробна галузь.	• Розвиток подальшої децентралізації у громаді; • Широкі можливості розвитку підприємництва; • Подальший розвиток туристичної інфраструктури; • Розвиток мережі закладів харчування; • Збільшення рівня побутових послуг; • Виділення великих земельних ділянок для екологічного збалансованого розвитку громади; • Екологізація діючих підприємств; • Можливість утворення нового інформаційно-туристичного центру; • Залучення іноземних інвестицій.
--	---	----------------------	--	--

Конятинська	4814 Від'ємний приріст (тенденція до зменшення населення)	121.71	• Сприятливі природні та кліматичні умови для розвитку сільського господарства у громаді; • Достатній рівень інфраструктури громади; • Наявність трудових та земельних ресурсів; • Добре розвинуте лісове господарство; • Підприємницька активність громадян; • Туристичні послуги; • Екологічно чисте повітря.	• Створення нових робочих місць у громаді у галузях соціально-економічного розвитку; • Сприяння розвитку інвестиційної діяльності у громаді; • Зростання ролі міжрегіонального та транскордонного співробітництва; • Розвиток механізмів ведення малого та середнього бізнесу у громаді; • Залучення коштів у розвиток транспортних комунікацій; • Переробка лісової сировини; • Подальший розвиток туристичних послуг і дохід коштів у громаду.
--------------------	---	---------------	---	--

Селятинська	4731 Від'ємний приріст (тенденція до зменшення населення)	369.08	• Екологічно сприятлива територія для господарювання; • Добра сировинна база лісового господарства; • Трудовий потенціал громади; • Наявність територій ПЗФ – НПП «Черемоський»; • Придатні умови утримання великої рогатої худоби; • Наявність с/г та переробних підприємств; • Значна історико-культурна спадщина.	• Створення нових робочих місць у громаді у галузях соціально-економічного розвитку; • Розвиток транспортної мережі та комунікацій доступу і на території громади; • Сприяння розвитку інвестиційної діяльності у громаді; • Створення мережі соціальної інфраструктури; • Подальший розвиток туристичних послуг і дохід коштів у громаду; • Зростання ролі міжрегіонального та транскордонного співробітництва; • Продаж екологічно чистих продуктів харчування на світовий ринок, спричинений попитом на екологічно чисту продукцію.
-------------	---	---------------	--	--

Додаток Б

Табл. 2

Природно-заповідний фонд сучасного Вижницького району

Назва	Значення	Площа	Вид діяльності
Вижницький НПП (1995 р.), адмінбудівля у смт. Берегомет	Національне	113,69 км ²	Природоохоронна територія для збереження, відтворення і раціонального використання природних ландшафтів Покутсько-Буковинських Карпат
Черемоський іхтіологічний заказник (2001 р.)	Місцеве, регіональне	3288 га	Збереження біорізноманіття прибережної зони і акваторії річки Черемош
Ентомологічний заказник «Чарівне крильце» (1983 р.) біля с. Долішній Шепіт	Місцеве	20 га	Збереження ділянки лісового масиву з поселеннями 20 видів турунів
Ландшафтний заказник «Стебник» (1983 р.), смт. Берегомет	Загальнодержавне	1656 га	Охорона ландшафтів типових Покутсько-Буковинських Карпат, зникаючої фауни та флори
Іхтіологічний заказник	Місцеве	5019 га	Збереження нерестовищ цінних

«Сіретський» (2001 р.), села Берегометської громади			видів риб на річці Сірет
Ландшафтний заказник «Лужки» (1984 р.), Вижницька громада, с. Товарниця, Виженка	Загальнодержавне	964 га	Охорона типових гірських скельних ландшафтів
Карапчівський парк (Вашківецька громада), 2004 р., с. Карапчів	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	1.25 га	Збереження парку Криштофоровичів, 24 видів дерев і чагарників
Вижницький парк (Вижницька ОТГ), 1979 р., м. Вижниця	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	2 га	Збереження парку 19 ст., 10 видів рідкісних дерев і чагарників
Вашківецький парк (Вашківецька громада), 1979 р., м. Вашківці	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	5 га	Збереження парку 19 ст., 19 видів дерев і чагарників
Берегометський парк (Берегометська громада), 1984 р., смт. Берегомет	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	3 га	Збереження парку 19 ст., 54 видів рослин
Лісовий заказник «Боргиня» (Путильська громада), 1984 р.	Місцеве	470 га	Охорона ділянки решток буково-ялицевих насаджень пралісового характеру
Брусницький парк (Брусницька громада), 1979 р., с. Брусниця	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	4 га	Збереження парку 19 ст., 26 видів дерев і чагарників
Карстово-спелеологічний	Загальнодержавне	20,3 га	Збереження цінного геологічного

заказник «Молочнобратський карстовий масив», (Селятинська ОТГ, неподалік с. Сарата), 1994 р.			утворення купольного карстового масиву пасма Чорний Діл
Черемоський НПП (2009 р.), адмінбудівля смт. Путила	Національне	7117 га	Збереження природних та історико- культурних комплексів
Ландшафтний заказник «Чорний Діл» (1980 р.), Селятинська громада	Загальнодержавне	614,9 га	Охорона своєрідних природних умов

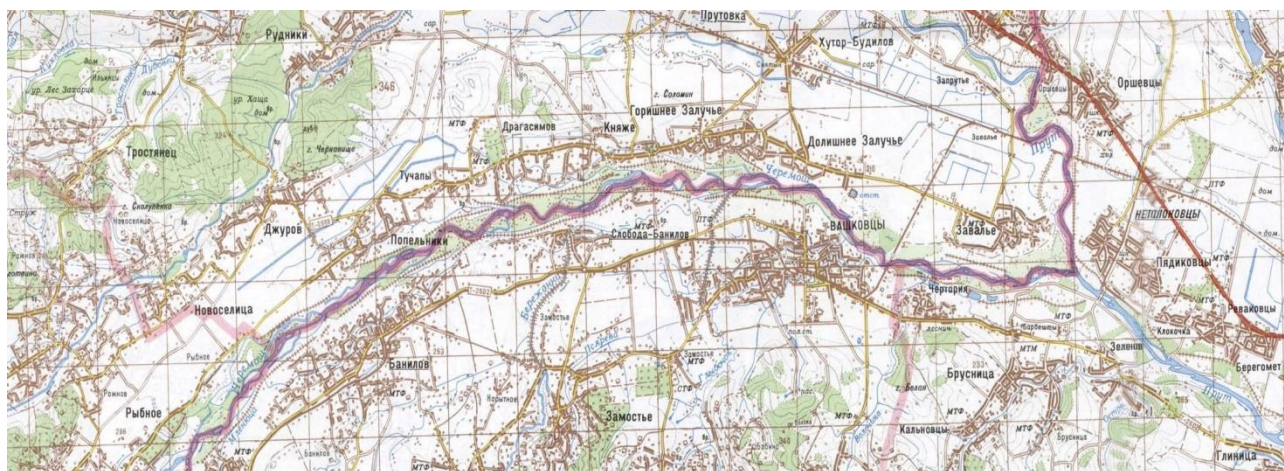
Додаток В

Табл. 3

Еколого-туристичні маршрути сучасного Вижницького району

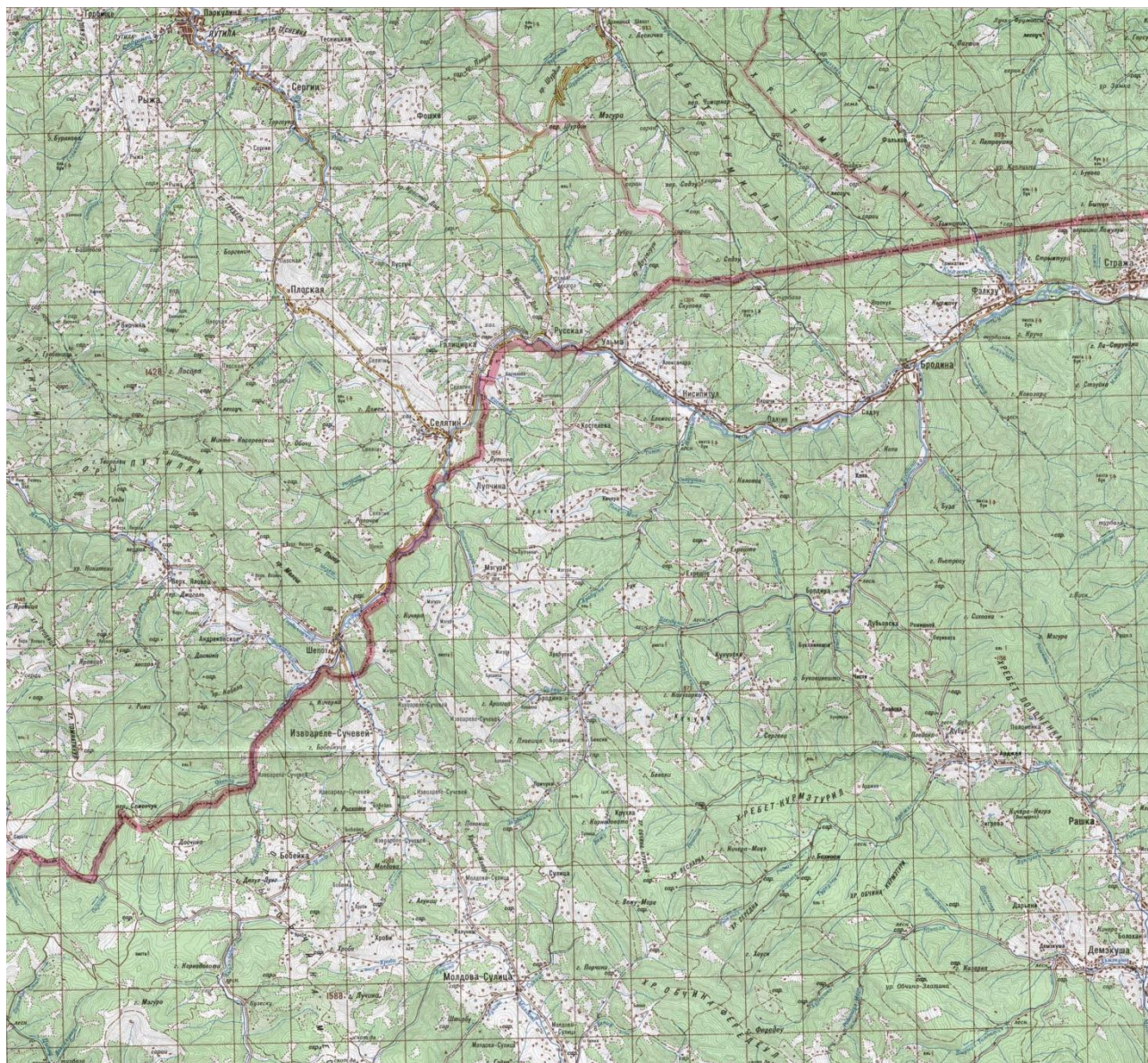
<i>Назва</i>	<i>Протяжність</i>	<i>Тривалість</i>
<i>Мальовничі краєвиди Кінашки</i>	7 км	4 год
<i>Кам'яне кільце парку «Вижницький НПП»</i>	12 км	8 год
<i>До джерела Лужки</i>	7 км	4 год
<i>До печери Довбуша</i>	9.5 км	6 год
<i>Назарова криниця</i>	9.5 км	6 год
<i>Коромисло</i>	7.5 км	5 год
<i>Ойкос</i>	4.5 км	3 год
<i>Від краю до краю</i>	12 км	7 год
<i>По пасму Волотів</i>	15 км	8 год
<i>Полонинські мандри</i>	5.5 км	4 год
<i>Стежками вітряних хребтів</i>	34.5 км	2 доби
<i>Найстаріші дерева НПП «Черемоський»</i>	9.5 км	1 доба
<i>Здіймаючись над обрієм</i>	43 км	2 доби
<i>Дорогою до небес</i>	32 км	2 доби
<i>Стіжок</i>	4 км	2 год
<i>Спадщина</i>	3 км	3 год

Додаток Д
Частина квадрату карти «Коломия»

Додаток Е

Частина квадрату карти «Радівці»

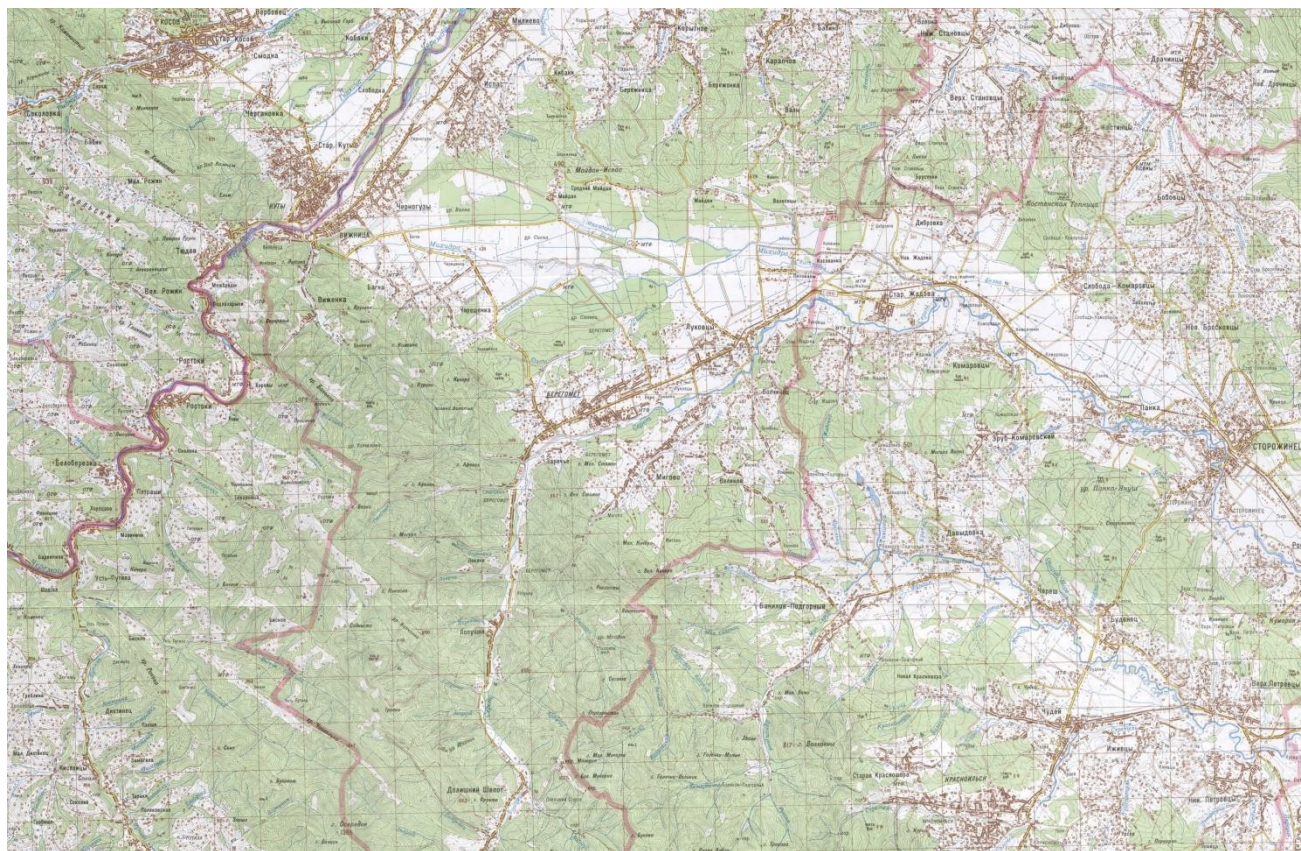

Додаток Ж

Частина квадрату карти «Рахів»

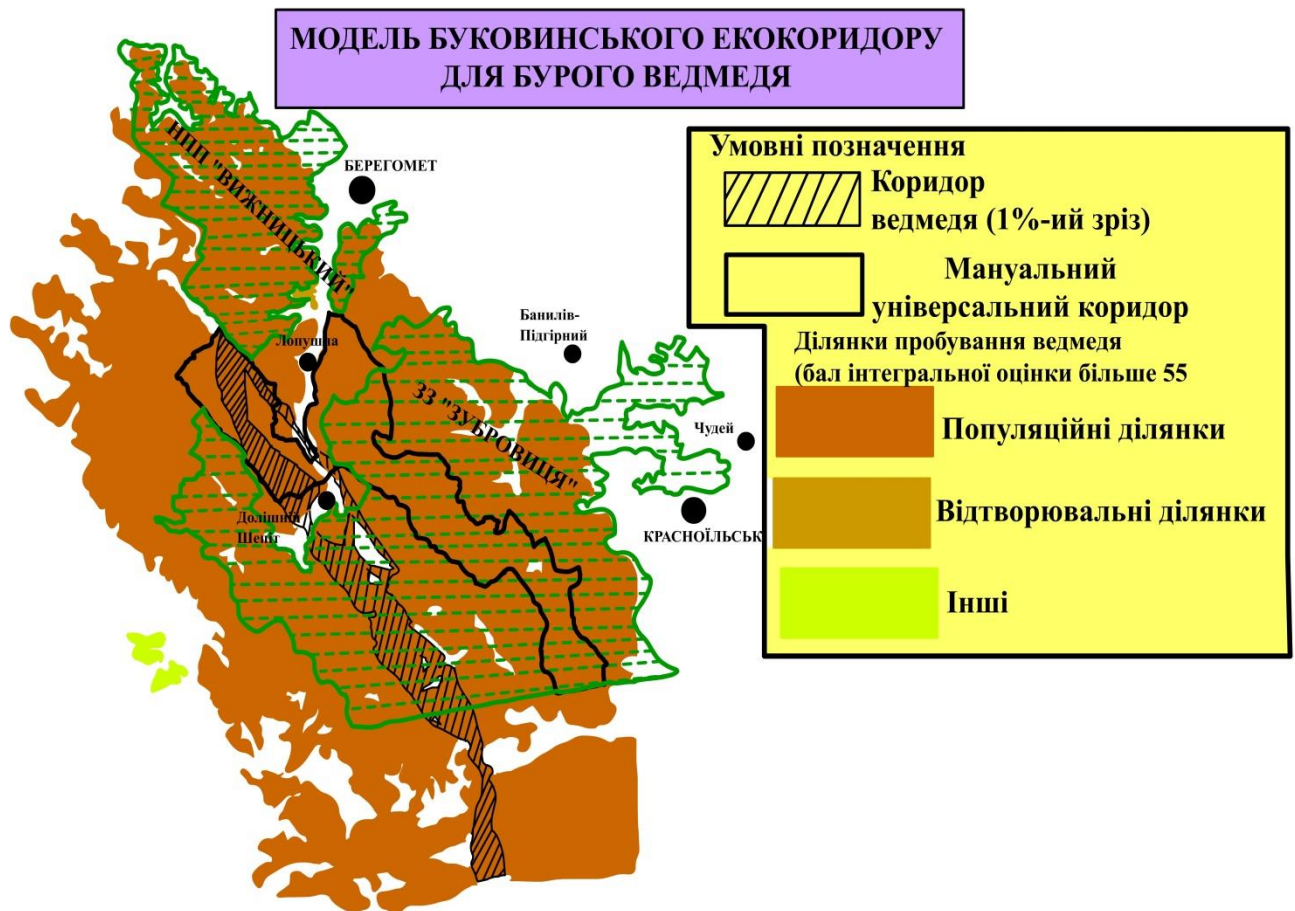

Додаток И
Частина квадрату карти «Чернівці»

Додаток К

Картографічна модель Буковинського екокоридору для бурого ведмедя

Додаток Л

Картосхема Буковинського екокоридору

